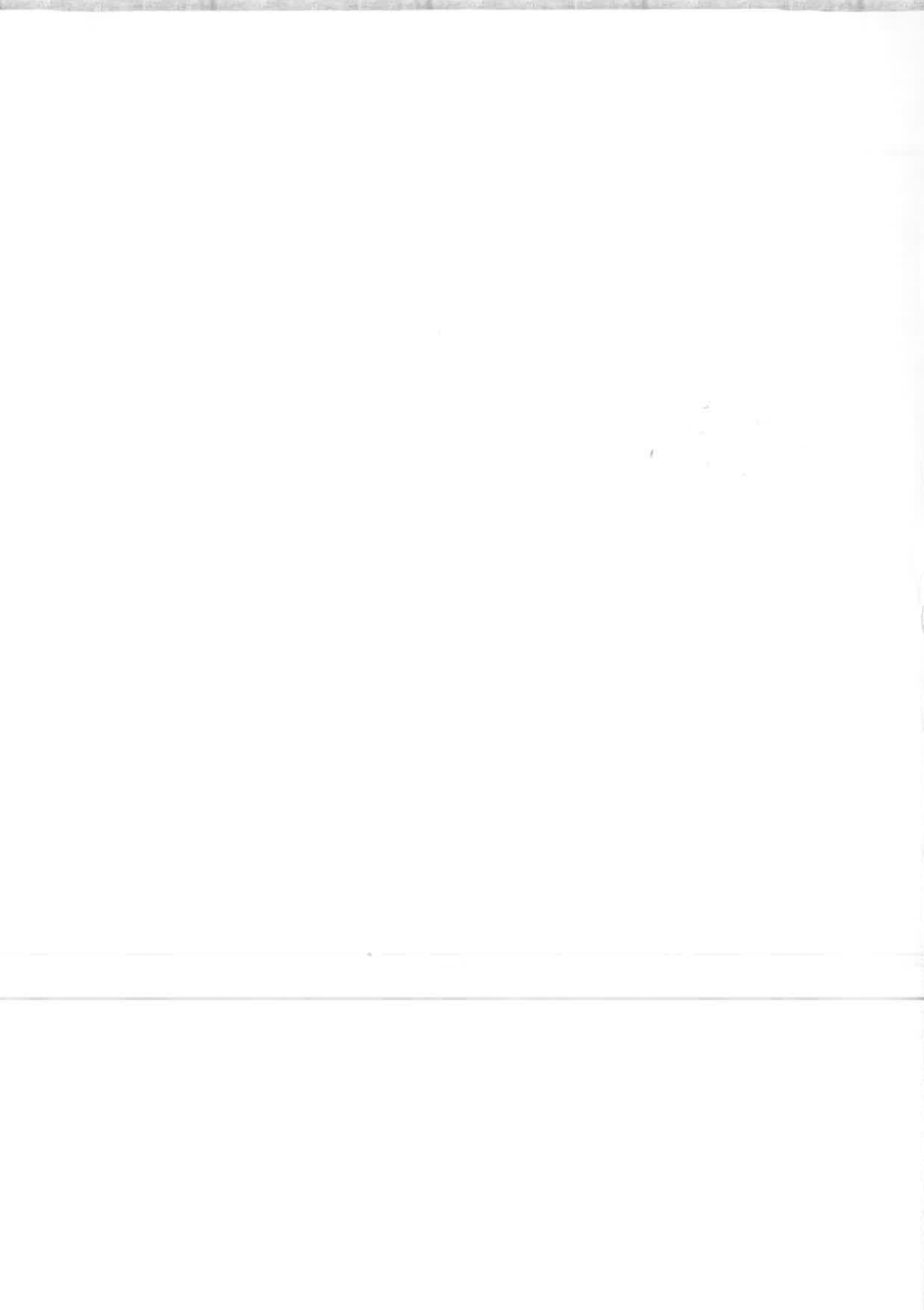


**M.A. – II<sup>nd</sup> Year**

**SEM – III & IV**



**Previous Year  
Question Papers  
“ECONOMICS”  
Academic Year:  
(2023-24)**



**M.A. – II<sup>nd</sup> Year**



**SEM – III**

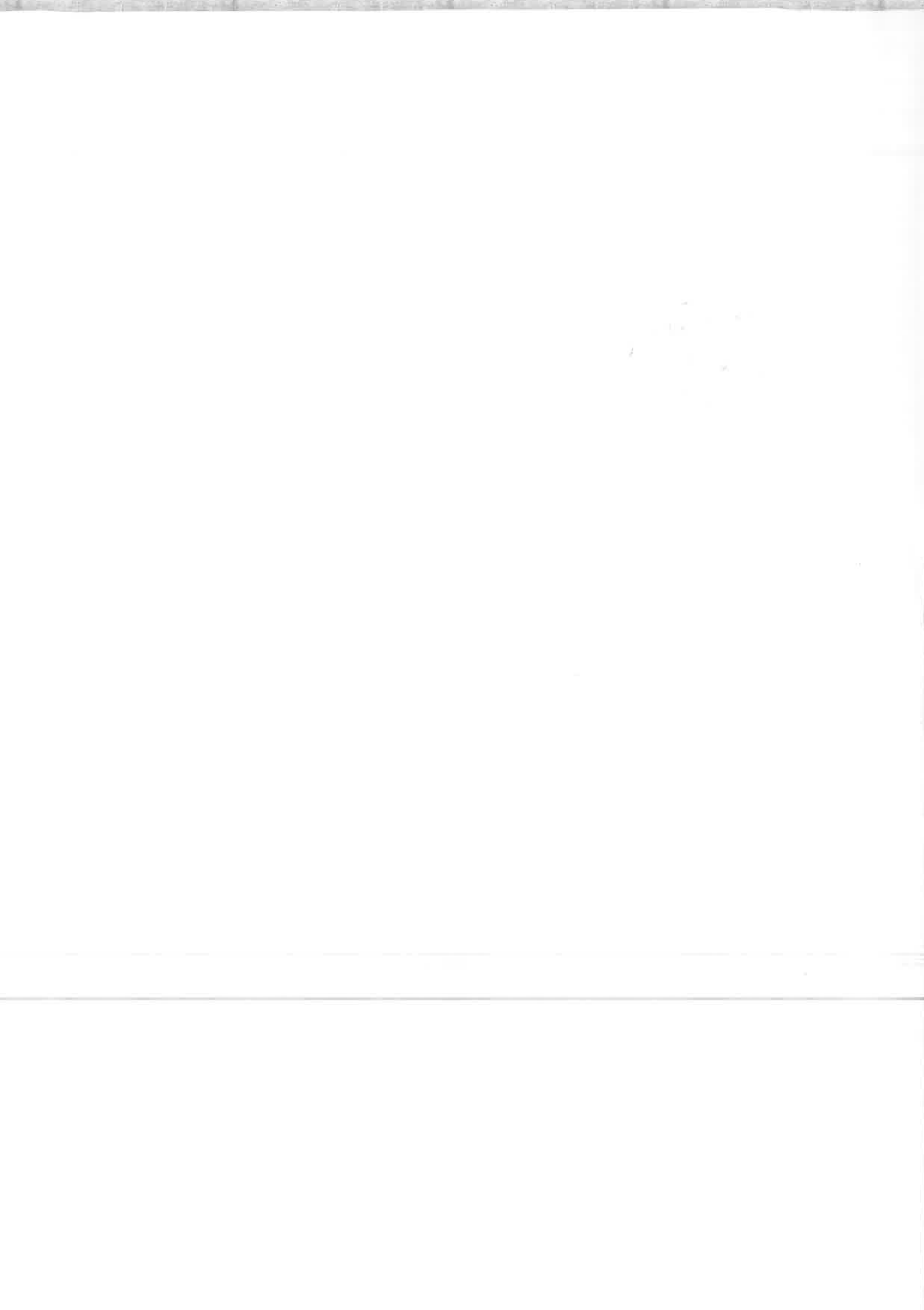
**Previous Year**

**Question Papers**

**“ECONOMICS”**

**Academic Year:**

**(2023-24)**





SK - 544

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part-II) (Semester - III) (New) (NEP)**  
**Examination, November - 2023**  
**ECONOMICS (Optional)**  
**Indian Public Finance (Compulsory) (Special Paper)**  
**Sub. Code : 91379**

Day and Date : Thursday, 23 - 11 - 2023  
Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.

Total Marks : 80

- Instructions :
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Neat diagram should be drawn wherever necessary.

- Q1) A) Complete the following statements by choosing the correct option from the following. [10]
- i) GST includes a total of \_\_\_\_\_ types of indirect taxes, surcharges and cesses.
    - a) 17
    - b) 21
    - c) 40
    - d) 5
  - ii) When the government borrows from the central bank to meet additional expenditure, it is said to have \_\_\_\_\_.
    - a) Deficit financing
    - b) Debt payment
    - c) Reimbursement of expenses
    - d) None of these
  - iii) \_\_\_\_\_ Finance Commission recommended that 42% of the Centre's divisible tax should be given to the States
    - a) 13th
    - b) 14th
    - c) 15th
    - d) 7th
  - iv) A committee was appointed under the chairmanship of \_\_\_\_\_ for unilateral regulation of indirect tax
    - a) Dr. Vijay Kelkar
    - b) Dr. Raja Chelaya
    - c) Dr.L.K.Jha
    - d) K.L.Rekhi
  - v) Service tax is type of \_\_\_\_\_ tax
    - a) Direct
    - b) Indirect
    - c) (a) and (b)
    - d) None of these

P.T.O.



**SK - 544**

**B)** Write the answers in one of the following sentences. **[10]**

- i) What is public revenue?
- ii) What is deficit financing?
- iii) What is the detailed form of FRBM Act?
- iv) What is public debt?
- v) What is horizontal fiscal imbalance.

**Q2)** Write short answers.

What is public revenue and state the source of revenue. **[20]**

OR

Analise public expenditure of central and state governments in India.

**Q3)** Write short answers. **[20]**

What is the definition of deficit financing and explain the recent trends in Indian deficit financing?

OR

Explain in detail the 14th Finance Commission Report?

**Q4)** Write short notes (Any 4) **[20]**

- a) 15th Finance Commission
- b) Benefits of Goods and Services (GST) Tax
- c) Sources of revenue local self-government bodies
- d) Settlement of public debt
- e) Fiscal deficit
- f) Classification of tax revenue





SK - 544  
[10]

- ब) खालील पैकी एका वाक्यात उत्तरे लिहा.
- सार्वजनिक महसूल म्हणजे काय?
  - तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय?
  - FRBM Act चे विस्तृत रूप लिहा?
  - सार्वजनिक कर्ज म्हणजे काय?
  - क्षैतिज राजकोषीय असंतुलन म्हणजे काय.

प्र.2) थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[20]

सार्वजनिक महसूल म्हणजे काय व महसुलाचे स्रोत सांगून कर महसुल सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

भारतातील केंद्र आणि राज्य सरकारांचे सार्वजनिक खर्चाचे सविस्तर विश्लेषण करा.

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[20]

तुटीचा अर्थभरणा म्हणजे काय व्याख्या व संकल्पना सांगा, भारतीय तुटीचा अर्थभरण्याचा अलीकडील काळातील कल स्पष्ट करा?

किंवा

14 वा वित्त आयोग अहवाल सविस्तर स्पष्ट करा?

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही 4)

[20]

- 15 वा वित्त आयोग
- वस्तू आणि सेवा (GST) कारचे फायदे
- स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे महसूल आणि खर्चाचे स्रोत
- सार्वजनिक कर्जाचे व्यावस्थापन
- राजकोषीय तुट
- कर महसुलाचे वर्गीकरण





**SK - 197**

**Total No. of Pages : 4**

Seat No.	
----------	--

**M.A.(Part-II) (Semester-III)(CBCS)(New)Examination,November - 2023**

**ECONOMICS**

**Statistics in Economic Analysis (Paper-EC-5)**

**Sub. Code : 61684/71171**

**Day and Date :Monday, 20- 11- 2023**

**Total Marks : 80**

**Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures in the right indicate full marks.
  - 3) Calculator and log table is allowed.

**Q1) Objective types questions.**

A) Choose correct answer from given alternatives. **[10]**

- i) Sum of the deviations from mean of observation is \_\_\_\_\_.
  - a) 1
  - b) 0
  - c) -1
  - d) None of these
- ii) Kelly's Coefficient of Skewness is depended on \_\_\_\_\_.
  - a) Mean and Median
  - b) Quartile Deviation
  - c) Deciles and Percentiles
  - d) Standard Deviation
- iii) Scatter diagram is also called \_\_\_\_\_.
  - a) Correlation graph
  - b) Perfect correlation
  - c) Probability
  - d) Zero correlation
- iv)  $b_{yx}$  is the regression coefficient of regression equation \_\_\_\_\_.
  - a) y on x
  - b) x on y
  - c) (a) and (b) both
  - d) None of these
- v) The first step of calculating median is \_\_\_\_\_.
  - a) Sum of the observations
  - b) Arranging ascending or descending order
  - c) Multiplication of items and frequency
  - d) Calculating cumulative frequency

**P.T.O.**



SK - 197

[10]

B) Write answer in one or two sentences:

- i) What is mode?
- ii) Give the definition of skewness.
- iii) What is linear correlation?
- iv) Give the definition of regression.
- v) What is quartile deviation?



Q2) What is mean? Give the Merits and Demerits of Mean and calculate the mean form following series. [20]

Marks	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60
No. of Students	5	10	25	30	20	10

OR

From the following frequency distribution calculate Karl Pearson's co-efficient of skewness.

Wages more than Rs.	0	10	20	30	40	50	60	70	80
No. of Workers	150	140	100	80	80	70	30	14	0

Q3) Find regression lines for the data given below using the method of least square [20]

Variable X	6	2	10	4	8
Variable Y	9	11	5	8	7

OR

From the following data compute the co-efficient of correlation by both the methods of Karl Pearson and Spearman and comment of the results.

Marks in Accountancy	10	3	4	5	7	2	6	8	9
Marks in Statistics	16	15	14	13	11	10	12	9	8

Q4) Write short notes (Any four):

[20]

- a) Requisites of good averages.
- b) Moments : Meaning and objectives.
- c) Types of correlation.
- d) Regression : Meaning and Importance.
- e) Standard Deviation : Merits and Demerits
- f) Features of Regression coefficient.



SK - 197

मराठी रूपांतर

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) गणकयंत्र आणि लॉग टेबलचा वापर करण्याची परवानगी आहे.

प्र.1) अ) दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य उत्तर निवडा.

[10]

i) समांतर माध्यापासून काढलेल्या विचलनांची बेरीज ..... असते.

- |       |                |
|-------|----------------|
| अ) 1  | ब) शून्य       |
| क) -1 | ड) यापैकी नाही |

ii) केलिचा विषमता गुणांक ..... वर अवलंबून आहे.

- |                      |                 |
|----------------------|-----------------|
| अ) माध्य व मध्यगा    | ब) चतुर्थ विचलन |
| क) दशांश व टक्केवारी | ड) प्रमाप विचलन |

iii) विकीर्ण (Scatter) आकृतीला ..... असे देखील म्हणतात.

- |                 |                  |
|-----------------|------------------|
| अ) सहसंबंध आलेख | ब) पूर्ण सहसंबंध |
| क) संभाव्यता    | ड) शून्य सहसंबंध |

iv)  $byx$  हा ..... प्रतिपगमन समीकरणाचा प्रतिपगमन गुणांक आहे.

- |                       |                    |
|-----------------------|--------------------|
| अ) $y$ चा $x$ वरील    | ब) $x$ चा $y$ वरील |
| क) (अ) आणि (ब) दोन्ही | ड) यापैकी नाही     |

v) ..... ही मध्यगा मोजण्याची पहिली पायरी आहे.

- |                               |                                       |
|-------------------------------|---------------------------------------|
| अ) निरिक्षणांची बेरीज         | ब) चढत्या/उतरत्या क्रमाणे मांडणी करणे |
| क) नगांचा गुणाकार व वारंवरीता | ड) संचित वारंवरीतेचे मोजमाप           |



SK - 197

[10]

ब) एका किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

- बहुलक म्हणजे काय?
- विषमतेची व्याख्या सांगा.
- रेषीय सहसंबंध म्हणजे काय?
- प्रतिपगमनाची व्याख्या सांगा.
- चतुर्थक विचलन म्हणजे काय?

प्र.2) समांतर माध्य म्हणजे काय? समांतर माध्याचे गुण दोष सांगा आणि पुढील पदमालेचे समांतर माध्य काढा. [20]

गुण	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60
विद्यार्थी संख्या	5	10	25	30	20	10

किंवा

खालील वारंवारीता वितरणावरून कार्ल पिअरसनचा विषमता गुणांक काढा.

वेतन रू.	0	10	20	30	40	50	60	70	80
श्रमीक संख्या	150	140	100	80	80	70	30	14	0

प्र.3) खाली दिलेल्या आकडेवारीवरून न्यूनतम वर्ग पद्धतीने दोन प्रतिपगमन समीकरणे शोधा. [20]

X चल	6	2	10	4	8
Y चल	9	11	5	8	7

किंवा

पुढील आकडेवारीवरून कार्ल पिअरसन आणि स्पिरमन या दोन्ही पद्धतीने सहसंबंध गुणांक काढा आणि त्यावर भाष्य करा.

अकाउंटन्सीचे गुण	10	3	4	5	7	2	6	8	9
सांख्यिकीचे गुण	16	15	14	13	11	10	12	9	8

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- चांगल्या सरासरीच्या आवश्यकता सांगा.
- परिघात : अर्थ आणि उद्देश
- सहसंबंधाचे प्रकार
- प्रतिपगमन : अर्थ व महत्त्व
- प्रमाप विचलन : गुण व दोष
- प्रतिपगमन गुणांकाची वैशिष्ट्ये





SK - 541

Total No. of Pages : 5

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - III) (New) (NEP) Examination,  
November - 2023  
ECONOMICS  
EC-5 : Statistics in Economic Analysis  
Sub. Code : 91376**

**Day and Date : Monday, 20 - 11 - 2023  
Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

**Total Marks : 80**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Use of calculator and log table is permitted.

**Q1) Objective type questions. [20]**

A) Choose correct answer from the given alternative. [10]

- i)  $\sum X = 1530, \bar{X} = 30$  then  $N = ?$ 
  - a) 30
  - b) 35
  - c) 41
  - d) 51
- ii) From the following \_\_\_\_\_ is not measure of dispersion.
  - a) Standard Deviation
  - b) Quartile Deviation
  - c) Harmonic Mean
  - d) Mean Deviation
- iii) Coefficient of correlation lies between \_\_\_\_\_.
  - a) 0 to 1
  - b) 1 to 100
  - c)  $\pm 1$  to 100
  - d)  $-1$  to  $+1$
- iv) Correlation between price and demand is \_\_\_\_\_.
  - a) Positive
  - b) Negative
  - c) Neutral
  - d) None of these
- v) The term 'Regression' was first used by \_\_\_\_\_.
  - a) Francis Galton
  - b) Fisher
  - c) Karl Pearson
  - d) Spearman

**P.T.O.**



SK - 541

B) Answer in One or Two sentence.

[10]

- i) What is harmonic mean?
- ii) What is perfect correlation?
- iii) Give any two properties of good average.
- iv) Give formula of coefficient of variation.
- v) What is linear regression?

Q2) What is correlation? State its importance and Calculate Karl Pearson's coefficient of correlation from the data given below: [20]

X	39	65	62	90	82	75	25	98	36	78
Y	47	53	58	86	62	68	60	91	51	84

OR

What is Regression? From the following data determine two regression equations.

X	14	19	24	21	26	22	15	20	19
Y	31	36	48	37	50	45	33	41	39

Q3) What is standard deviation? From the following data calculate standard deviation and coefficient of variation and state which series is more stable. [20]

Series A	55	54	52	53	56	58	52	50	51	49
Series B	108	107	105	105	106	107	104	103	104	101

OR

What is Mode? Calculate mode from following data

Marks Below	10	20	30	40	50	60	70	80	90
No. of Students	4	6	24	46	67	86	96	99	100



SK - 541

[20]

Q4) Write short notes (Any four)

- Types of correlation
- Calculate Mean

Marks	0	1	2	3	4	5	6	7
Frequency	14	21	25	43	51	40	39	12

- Features of regression lines.
- Calculate rank correlation coefficient.

X	39	65	62	90	82	75	25	38	36	78
Y	47	53	58	86	62	68	60	91	51	84

- Properties of good measure of dispersion
- Scope of Statistics

### मराठी रूपांतर

- सूचना :
- सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
  - उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - गणकयंत्र आणि लॉग टेबलचा वापर करण्याची परवानगी आहे.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न.

[20]

अ) दिलेल्या पर्यायामधून योग्य पर्याय निवडा.

[10]

i)  $\sum X = 1530, \bar{X} = 30$  तर  $N = ?$

अ) 30

ब) 35

क) 41

ड) 51

ii) खालीलपैकी ..... हे अपकीरणाचे माप नाही.

अ) प्रमाप विचलन

ब) चतुर्थक विचलन

क) हरात्मक माध्य

ड) माध्य विचलन





SK - 541

प्र.3) प्रमाप विचलन म्हणजे काय? पुढील आकडेवारीवरून प्रमाप विचलन आणि विचरण गुणांक काढा आणि कोणती पदमाला अधिक स्थिर आहे हे सांगा. [20]

अ पदमाला	55	54	52	53	56	58	52	50	51	49
ब पदमाला	108	107	105	105	106	107	104	103	104	101

किंवा

बहुलक म्हणजे काय? पुढील आकडेवारीवरून बहुलक काढा.

गुण च्यापेक्षा कमी	10	20	30	40	50	60	70	80	90
विद्यार्थी संख्या	4	6	24	46	67	86	96	99	100

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सहसंबंधाचे प्रकार  
ब) समांतर माध्य काढा.

गुण	0	1	2	3	4	5	6	7
वारंवारिता	14	21	25	43	51	40	39	12

- क) प्रतीपगमन समीकरणाची वैशिष्ट्ये  
ड) श्रेणी सहसंबंध गुणांक काढा.

X	39	65	62	90	82	75	25	38	36	78
Y	47	53	58	86	62	68	60	91	51	84

- इ) चांगल्या अपकीरण मापकाची वैशिष्ट्ये  
फ) संख्याशास्त्राची व्याप्ती

ॐ ॐ ॐ



Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Part-II) Semester-III (CBCS) (NEP-2020)**

**Examination, March 2024.**

**ECONOMICS**

**EC-5: Statistics in Economic Analysis**

**Sub. Code : 91376/61684/71171**

**Day and Date: Wednesday, 27-03-2024**

**Total Marks: 80**

**Time: 10.30 a.m. to 01.30 p.m.**

- Instructions:**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Calculator and Log table is allowed.

**Q.1 a) Choose correct answer from given alternatives. (10)**

- 1) The mean deviation can be obtained from .....  
(A) mean (B) mode (C) median (D) All of these
- 2) In the following ..... is not a measure of dispersion.  
(A) Mean deviation (B) quartile deviation  
(C) standard deviation (D) mode
- 3) Scatter diagram is also called .....  
(A) correlation graph (B) perfect correlation  
(C) zero correlation (D) probability
- 4)  $b_{xy}$  is the regression coefficient of regression equation .....  
(A)  $x$  on  $y$  (B)  $y$  on  $x$   
(C)  $a$  and  $b$  both (D) None of these
- 5) The two regression lines are mutually perpendicular when  $r =$  .....  
(A) 0.50 (B)  $-1$  (C) 1 (D) 0

**P.T.O.**



b) Write answer in one or two sentences. (10)

- 1) What is median?
- 2) Give the definition of dispersion.
- 3) What is nonlinear correlation?
- 4) Give the definition of regression.
- 5) What is standard deviation?

Q.2 What is mode? Compute mode from the following data. (20)

<b>Marks</b>	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
<b>No. of students</b>	4	6	20	32	33	17	8	2

OR

What is the correlation? Calculate Karl Pearson's coefficient of correlation from the following data.

<b>Price</b>	14	16	17	18	19	20	21	22	23
<b>Demand</b>	84	78	70	75	66	67	62	58	60

Q.3 Calculate the two regression equations from the following data. (20)

<b>Variable X</b>	60	62	65	70	72	48	53	73	65	82
<b>Variable Y</b>	68	60	62	80	85	40	52	62	60	81

OR

What is quartile deviation? Calculate quartile deviation and its coefficient from the following data.

<b>Class</b>	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
<b>Frequency</b>	4	8	11	15	11	7	4



## Q.4 Write short notes. (Any four)

(20)

- 1) Requisites of good averages
- 2) Merits and demerits of mean deviation
- 3) Calculate the coefficient of correlation by the concurrent deviation method.

X	65	40	35	75	63	80	35	20	80	60	50
Y	60	55	50	56	30	70	40	35	80	75	80

- 4) Regression : Meaning and importance
- 5) Standard deviation : Merits and demerits
- 6) Free hand curve method

## मराठी रुपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.  
 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.  
 3) गणकयंत्र आणि लॉग टेबलचा वापर करण्याची परवानगी आहे.

## Q.1A) दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य उत्तर निवडा.

(10)

- 1) मध्य विचलनाचे मापन ..... पासून करता येऊ शकते.  
 A) मध्य B) बहुलक  
 C) मध्यगा D) यांपैकी सर्व पर्याय
- 2) खालीलपैकी ..... हे अपकीरणाचे मापन नाही.  
 A) मध्य विचलन B) चतुर्थक विचलन  
 C) प्रमाप विचलन D) बहुलक
- 3) विकीर्ण (Scatter) आकृतीला ..... असे देखील म्हणतात  
 A) सहसंबंध आलेख B) पूर्ण सहसंबंध  
 C) संभाव्यता D) शून्य सहसंबंध
- 4)  $bxy$  हा ..... प्रतिपगमन समीकरणाचा प्रतिपगमन गुणांक आहे.  
 A)  $x$  चा  $y$  वरील B)  $y$  चा  $x$  वरील  
 C) अ आणि ब दोन्ही D) यांपैकी एकही नाही



- 5) ज्यावेळी दोन प्रतिपगमन रेषा परस्पर लंब असतात त्यावेळी  $r = \dots\dots\dots$  असते  
 A) 0.50 B) -1  
 C) 1 D) 0

Q. B) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (10)

- 1) मध्यगा म्हणजे काय?
- 2) अपकिरणाची व्याख्या सांगा.
- 3) अरेषीय सहसंबंध म्हणजे काय?
- 4) प्रतिपगमनाची व्याख्या सांगा.
- 5) प्रमाप विचलन म्हणजे काय?

Q.2) बहुलक म्हणजे काय? खालील माहितीच्या आधारे बहुलक काढा. (20)

Marks	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70	70-80
No. of Students	4	6	20	32	33	17	8	2

किंवा

सहसंबंध म्हणजे काय? खालील माहितीच्या आधारे कार्ल पिअरसनचा सहसंबंध गुणांक काढा.

Price	14	16	17	18	19	20	21	22	23
Demand	84	78	70	75	66	67	62	58	60

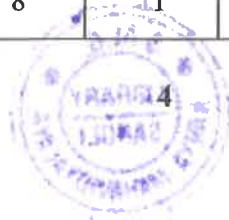
Q.3) खालील आकडेवारीच्या सहाय्याने दोन प्रतिपगमन समीकरणे तयार करा. (20)

Variable X	60	62	65	70	72	48	53	73	65	82
Variable Y	68	60	62	80	85	40	52	62	60	81

किंवा

चतुर्थक विचलन म्हणजे काय? खालील माहितीच्या आधारे चतुर्थक विचलन आणि त्याचा गुणांक मोजा.

Class	0-10	10-20	20-30	30-40	40-50	50-60	60-70
Frequency	4	8	11	15	11	7	4



Q.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

(20)

- 1) चांगल्या सरासरीच्या आवश्यकता सांगा.
- 2) मध्य विचलनाचे गुण - दोष.
- 3) संपाती विचलन पद्धतीद्वारे सहसंबंध गुणांक काढा.

X	65	40	35	75	63	80	35	20	80	60	50
Y	60	55	50	56	30	70	40	35	80	75	80

- 4) प्रतिपगमन : अर्थ व महत्त्व.
- 5) प्रमाप विचलन : गुण व दोष.
- 6) मुक्त हस्त वक्र पद्धती.







**SK -198**

**Total No. of Pages : 4**

Seat No.	
----------	--

**MLA. (Part- II) (Semester- III) (New) (CBCS) Examination, November-2023**

**ECONOMICS**

**EC - 06 : Macro Economic Analysis**

**Sub. Code : 61685/71172**

**Day and Date : Tuesday, 21 - 11 - 2023**

**Total Marks : 80**

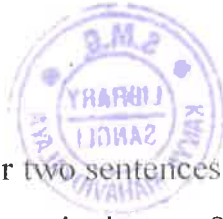
**Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

**Q1) Objective type questions:**

- A) Choose correct answer from given alternatives. (2 marks each) [10]
- i) Money supply is controlled by \_\_\_\_\_
    - a) The Central Bank
    - b) Planning Commission
    - c) Government of India
    - d) Companies
  - ii) National income is studied in \_\_\_\_\_ Economics.
    - a) Micro
    - b) Macro
    - c) Agriculture
    - d) Both (a) and (b)
  - iii) According to Prof. Keynes, Money is demanded for \_\_\_\_\_ purpose.
    - a) Transactions
    - b) Precaution
    - c) Speculation
    - d) All of the above
  - iv) Who is developed the IS-LM model?
    - a) John Stuart Mill
    - b) Hicks & Hanson
    - c) Ragnar Nurkse
    - d) Ragnar frish
  - v) \_\_\_\_\_ is the Fisher's Equation.
    - a)  $MV = pY$
    - b)  $n = p/k$
    - c)  $p = kr/m$
    - d)  $p = mv/t$

**P.T.O.**



**SK - 198**  
**[10]**

B) Answer in one or two sentences. (2 marks each)

- i) What is per capita income?
- ii) Who has developed the liquidity preference theory?
- iii) What are the determining factors of money supply?
- iv) Who designed the long term Phillips curve?
- v) Explain the definition of gross domestic product

**Q2) Explain the circular flow of four sector economy. [20]**

OR

Explain Lord Keynes's liquidity preference theory.

**Q3) Explain the Don Pattinkin's approach of demand for money. [20]**

OR

What is money supply? Explain the RBI's approach to money Measurement.

**Q4) Write short notes on any four of the following. [20]**

- a) Flow of Funds Accounts.
- b) Liquidity Trap
- c) High Powered Money
- d) Phillips curve
- e) Quantitative Measures of monetary policy
- f) National Income



SK - 198

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.  
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न :

अ) योग्य पर्याय निवडा. (प्रत्येकी 2 गुण)

[10]

i) पैशाचा पुरवठा ..... कडून नियंत्रित केला जातो.

- अ) मध्यवर्ती बँक                      ब) नियोजन मंडळ  
क) भारत सरकार                      ड) कंपनी कडून

ii) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा अभ्यास ..... अर्थशास्त्रात केला जातो.

- अ) सूक्ष्म                                  ब) स्थूल  
क) कृषी                                      ड) दोन्ही (अ) व (ब)

iii) केन्सच्या मते पैशाची मागणी ..... हेतूने केली जाते.

- अ) व्यवहार                              ब) दक्षता  
क) सट्टेबाजीचा                          ड) वरील पैकी सर्व

iv) आयएस-एलएम मॉडेल कोणी मांडले.

- अ) जॉन स्टुअर्ट मिल                      ब) हिक्स आणि हॅन्सन  
क) रॅगनर नर्कसे                              ड) रॅगनर फ्रिश

v) फिशर यांचे ..... हे समीकरण आहे.

- अ)  $MV = pY$                               ब)  $n = p/k$   
क)  $p = kr/m$                                 ड)  $p = mv/t$



SK - 198  
[10]

- ब) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे द्या. (प्रत्येकी 2 गुण)
- दरडोई उत्पन्न म्हणजे काय?
  - रोखता पसंती सिद्धांत कोणी मांडला?
  - पैशाच्या पुरवठ्याचे निर्धारक घटक कोणते?
  - दीर्घकालीन फिलिप्स वक्राची मांडणी कोणी केली?
  - स्थूल राष्ट्रीय उत्पन्नाची व्याख्या सांगा?

प्र.2) चतुः क्षेत्रीय अर्थव्यवस्थेतील राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा. [20]

किंवा

लॉर्ड केन्स यांचा रोखता पसंती सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) पैशाच्या मागणीचा डॉन पॅटिनकिन दृष्टीकोन स्पष्ट करा. [20]

किंवा

पैशाचा पुरवठा म्हणजे काय? पैशाच्या मापना संदर्भातील रिझर्व बँकेचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- निधि प्रवाह पद्धती.
- रोखतेचा सापळा.
- उच्च शक्ती पैसा.
- फिलिप्स वक्र.
- चलनविषयक धोरणाची संख्यात्मक साधने.
- राष्ट्रीय उत्पन्न.

→ → →



**SK - 542**

**Total No. of Pages : 4**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part-II) (Semester - III) (New) (NEP) Examination,  
November - 2023**

**ECONOMICS (Compulsory)  
EC-6 : Macro Economic Analysis  
Sub. Code : 91377**

**Day and Date : Tuesday, 21 - 11 - 2023  
Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

**Total Marks : 80**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

**Q1) Objective Type Questions**

A) Choose the correct answer from the given alternative. (2 marks each)[10]

- i) \_\_\_\_\_ method is used to calculate national income
  - a) Income
  - b) Production
  - c) Expenditure
  - d) All above
- ii) Inventory approach propounded by \_\_\_\_\_
  - a) Baumal
  - b) Tobin
  - c) Pantinkin
  - d) Fridman
- iii) \_\_\_\_\_ argues that inflation is a post full employment phenomenon
  - a) Solow
  - b) Patinkin
  - c) Keynes
  - d) Tobin
- iv) Phillips curve shows the \_\_\_\_\_ relationship between unemployment and inflation
  - a) equi-proportional
  - b) inverse
  - c) proportional
  - d) None of these
- v) \_\_\_\_\_ Relationship between the rate of interest and investment
  - a) Positive
  - b) Inverse
  - c) Neutral
  - d) None of these

**P.T.O.**



**SK - 542**

**B) Answer in one or two Sentences. (2 marks each) [10]**

- i) Define the National Income
- ii) Define the concept of Interest
- iii) Concept of natural rate of Unemployment
- iv) State the three motive of demand for money
- v) What are the phases of business Cycles

**Q2) State the circular flow of National Income [20]**

**OR**

Explain the IS-LM Model of rate of interest

**Q3) Explain the Friedmans theory of demand for money. [20]**

**OR**

Discuss the various policies to control inflation.

**Q4) Write short notes (Any Four) [20]**

- a) Various concepts of National Income
- b) Liquidity trap
- c) Remedies to control Trade Cycle
- d) Flow of funds accounts
- e) Short run Phillips curve
- f) Hicks theory of business cycle.





SK - 542

प्र.2) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

व्याजाचा IS-LM प्रतीमानाचे विवेचन करा.

प्र.3) फ्रीडमनचा पैशाच्या मागणीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

चलनवाढ नियंत्रणाच्या विविध धोरणांची चर्चा करा.

प्र.4) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना
- ब) रोखतेचा सापळा
- क) व्यापारचक्र नियंत्रणाचे उपाय
- ड) निधी प्रवाह हिशेब पद्धती
- इ) अल्पकालीन फिलिप्स वक्र
- फ) हिक्स यांचा व्यापारचक्राचा सिद्धांत

ॐॐ २०२०

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part-II) Semester-III**  
**Examination, March 2024.**  
**ECONOMICS (Compulsory)**  
**Macro Economic Analysis (Paper-E-6)**  
**Sub. Code : 91377/61685/71172**

**Day and Date: Thursday, 28-03-2024**

**Total Marks: 80**

**Time: 10.30 a.m. to 01.30 p.m.**

- Instructions:**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

**Q.1 Objective type questions.**

a) Choose correct answer from the given alternatives. (2 marks each) (10)

1) Net National Income = Gross National Production – .....

- (A) rent (B) cost  
 (C) depreciation (D) None of these

2) Don Patinkin developed ..... approach.

- (A) real balance (B) relative prices  
 (C) absolute prices (D) None of these

3) ..... approach of inflation is developed by Mridal and Stritin.

- (A) Classical (B) Monetary approach  
 (C) Structuralist (D) All of these

4) According Tobin modified Philips curves is ..... shaped.

- (A) negative (B) kinked (C) positive (D) parallel

5) Rational expectations hypothesis was developed by .....

- (A) Stritin (B) Mridal (C) Tobin (D) John Muth

P.T.O.



b) Answer in one or two sentences. (2 marks each) (10)

- 1) What is meant by per capita income?
- 2) According to Friedman, the demand for money depends on what?
- 3) Hicks theory of business cycles depends on which concept?
- 4) Who has given IS-LM model?
- 5) Which is the quantitative measures of control of trade cycle?

Q.2 Explain the various forms of national income accounting. (20)

OR

Explain the Tobin and Baumol approach to demand for money.

Q.3 Explain the Samuelson and Solow theory of inflation. (20)

OR

Explain the extensions of IS-LM model.

Q.4 Write short notes on ANY FOUR of the following. (20)

- 1) Flow of fund method
- 2) Philips curve
- 3) Friedman and modern quantity theory
- 4) Effectiveness of monetary policy
- 5) Goodwin model of trade cycle
- 6) Concepts of national income



## मराठी रुपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q.1A) योग्य पर्याय निवडा. (प्रत्येकी २ गुण)

(10)

- i) निव्वळ राष्ट्रीय उत्पन्न = स्थूल राष्ट्रीय उत्पादन - .....
- A) खंड B) किंमत  
C) घसारा D) यांपैकी एकही नाही
- ii) डॉन पॅटिनकिन यांनी ..... दृष्टिकोन विकसित केला आहे.
- A) वास्तविक शिल्लक B) सापेक्ष किमती  
C) परिपूर्ण किमती D) यांपैकी एकही नाही
- iii) मिर्डल आणि स्ट्रिटिन यांनी चलनवाढीचा ..... दृष्टिकोन विकसित केला आहे.
- A) सनातनी B) आर्थिक दृष्टिकोन  
C) संरचनावादी D) दिलेले सर्व पर्याय
- iv) टॉबिनच्या अनुषंगाने फिलिप्स वक्र ..... आकाराचे
- A) ऋण B) बाकदार  
C) धनात्मक D) समांतर
- v) विवेकशील अपेक्षा गृहीतक ..... यांनी विकसित केले.
- A) स्ट्रिटिन B) मिर्डल  
C) टोबिन D) जॉन मुथ



Q.1 B) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (प्रत्येकी २ गुण) (10)

- 1) दरडोई उत्पन्न म्हणजे काय ?
- 2) फ्रीडमनच्या मते पैशाची मागणी कशावर अवलंबून असते.
- 3) व्यापार चक्राचा हिक्स सिद्धांत कोणत्या संकल्पनेवर अवलंबून आहे.
- 4) IS-LM मॉडेल कोणी मांडले.
- 5) व्यापार चक्राच्या नियंत्रणाचे कोणते संख्यात्मक साधन आहे.

Q. 2) 1) राष्ट्रीय उत्पन्न मोजण्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. (20)

किंवा

- 2) पैशाच्या मागणीचा टोबिन आणि बाऊमोल दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

Q. 3) 1) सॅम्युएलसन आणि सोलोचा चलनवाढीचा सिद्धांत स्पष्ट करा. (20)

किंवा

- 2) IS-LM मॉडेलचा विस्तार स्पष्ट करा.

Q. 4) खालीलपैकी कोणत्याही चार वर टिपा लिहा. (20)

- 1) निधीचा प्रवाह
- 2) फिलिप्स वक्र
- 3) फ्रीडमन आणि आधुनिक प्रमाण सिद्धांत
- 4) चलनविषयक धोरणाची परिणामकारकता
- 5) व्यापार चक्राचे गुडविन मॉडेल
- 6) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या संकल्पना





**SK -543**

**Total No. of Pages : 4**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester - III) (New) (NEP) Examination, November - 2023**

**ECONOMICS**

**EO-21 : Economics of Labour (Optional)**

**Sub. Code : 91378**

**Day and Date : Wednesday, 22 - 11 - 2023**

**Total Marks : 80**

**Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

**Q1) A) Objective types questions. [10]**

- i) Tripartitism includes \_\_\_\_\_
  - a) State, Worker's Representatives and Management
  - b) State, Management and World Bank
  - c) Workers representative, state and court
  - d) None of the above
- ii) I.L.O. is \_\_\_\_\_
  - a) International league of Nations
  - b) International law organisation
  - c) International labour organisation
  - d) International legislative organisation
- iii) One of the characteristics of the economic reforms introduced of 1991 was \_\_\_\_\_
  - a) Abolition of private sector
  - b) Strong presence of public sector
  - c) Autonomy to State Governments
  - d) Introducing disinvestment in public sector

**P.T.O.**



**SK - 543**

- iv) "Trade off" between unemployment and inflation is explained through \_\_\_\_\_
- a) Marginal productivity curve
  - b) Philips curve
  - c) Labour supply curve
  - d) Indifference curve
- v) In India exit policy was started in \_\_\_\_\_
- a) 1981
  - b) 2000
  - c) 1991
  - d) 2006

**B) Answer in One or Two sentences. (Any Five)**

**[10]**

- i) State the concept of minimum wage.
- ii) What is Labour Productivity?
- iii) State any two functions of ILO.
- iv) Define concept, "Unemployment".
- v) What is the labour participation rate?
- vi) State difference between social assistance and social insurance.

**Q2) Define the demand for labour. Explain the determinant factors of labour demand in Economy.**

**[20]**

OR

Elaborate, major reasons for the industrial disputes in India. What are the measures taken by the Government of India to eliminate industrial disputes in India?

**Q3) Explain the impact of Globalization on Labour Market in India.**

**[20]**

OR

Explain in details, the labour welfare programs in India.

**Q4) Write short notes. (Any four out of six)**

**[20]**

- a) Child labour in India.
- b) Poverty and unemployment in India Context.
- c) Methods or recruitment in India.
- d) National wage policy in India.
- e) Voluntary retirement before due date.
- f) Social security in India.



SK - 543

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) वस्तुनिष्ठ प्रश्न:

[10]

- i) त्रिपक्षवाद म्हणजे .....
- अ) राज्य, कामगार लोकप्रतिनिधी आणि व्यवस्थापन  
ब) राज्य, व्यवस्थापन आणि जागतिक बँक  
क) कामगार प्रतिनिधी राज्य आणि न्यायालय  
ड) वरीलपैकी कोणतेही नाही
- ii) I.L.O. म्हणजे काय?
- अ) नेशन्स आंतरराष्ट्रीय लिंग                      ब) आंतरराष्ट्रीय कायदा संघटना  
क) आंतरराष्ट्रीय श्रम संघटना                      ड) आंतरराष्ट्रीय विधान संघटना
- iii) 1991 साली सुरू केलेल्या आर्थिक सुधारणांच्या लक्षणांपैकी एक लक्षण ..... आहे.
- अ) खाजगी क्षेत्रांचे उच्चाटन  
ब) सार्वजनिक क्षेत्रांचे प्रभावी अस्तित्व  
क) राज्य सरकारांना स्वायत्तता  
ड) सार्वजनिक क्षेत्रात निर्गुतवणूक करणे
- iv) बेकारी व भाव वाढ यांच्यातील परस्परविरोधी संबंध ..... च्या सहाय्याने स्पष्ट केला जातो.
- अ) सीमांत उत्पादकता वक्र                      ब) फिलिप्स वक्र  
क) श्रम पुरवठा वक्र                              ड) समवृत्ती वक्र
- v) भारतात निर्गमन नीती ..... यावर्षी सुरू झाली.
- अ) 1981    ब) 2000  
क) 1991    ड) 2006



SK - 543

ब) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे द्या.

[10]

- i) किमान वेतनाची संकल्पना सांगा.
- ii) श्रम उत्पादकता म्हणजे काय?
- iii) ILO ची कोणतीही दोन कार्ये सांगा.
- iv) संकल्पना परिभाषित करा, "बेरोजगार".
- v) कामगार सहभाग दर किती आहे?
- vi) सामाजिक सहाय्य आणि सामाजिक विमा यांच्यातील राज्य फरक.

प्र.2) श्रमाची मागणी म्हणजे काय? अर्थव्यवस्थेतील श्रमाची मागणी ठरविणारे घटक सविस्तर लिहा. [20]

किंवा

भारतातील औद्योगिक विवादाची प्रमुख कारणे कोणती आहेत ती सविस्तर लिहून, भारत सरकारने औद्योगिक विवाद सोडविण्याकरिता कोणते उपाय योजले आहेत ते स्पष्ट करा.

प्र.3) जागतिकीकरणाचे भारतीय श्रम बाजारावर झालेले परिणाम सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

भारतातील श्रम कल्याण कार्यक्रम सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (सहा पैकी कोणत्याही चार) [20]

- अ) भारतातील बालकामगार.
- ब) भारताच्या संदर्भात दारिद्र्य आणि बेरोजगारी.
- क) भारतातील कामगार भरतीच्या पद्धती.
- ड) भारतातील राष्ट्रीय श्रम धोरण.
- इ) मुदत अवधीपूर्व स्वेच्छा निवृत्ती.
- फ) भारतातील सामाजिक सुरक्षितता.





**SK - 199**

**Total No. of Pages : 4**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part-II) (Semester-III) (New) (CBCS) Examination, November - 2023**

**ECONOMICS**

**EO-21 : Economics of Labour**

**Sub. Code : 61686/71173**

**Day and Date : Wednesday, 22 - 11- 2023**

**Total Marks : 80**

**Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

**Q1) Objective type questions**

A) Rewrite the sentences by choosing correct alternative. **[10]**

- i) \_\_\_\_\_ is to attain by multiplying the marginal physical product with the production value.
  - a) Total physical product value
  - b) Marginal physical product value
  - c) Average physical product value
  - d) None of the above
- ii) Demand for labour is \_\_\_\_\_.
  - a) Regular demand
  - b) Direct demand
  - c) Derived demand
  - d) Irregular demand
- iii) The proportion of the labour force that participates in the labour market relative to the total population is called \_\_\_\_\_.
  - a) Labour participation Rate
  - b) Total unemployment Rate
  - c) Full employment Rate
  - d) Working population Rate
- iv) The ILO was founded in the year \_\_\_\_\_.
  - a) 1991
  - b) 1919
  - c) 1992
  - d) 1947

**P.T.O.**



**SK -199**

- v) \_\_\_\_\_ have the right to appoint the national tribunal.
- State Government
  - United National Organization
  - International labour organization
  - Central Government

**B) Answer in one or two sentences. [10]**

- Which formula is used to calculate the labour productivity index?
- On which factors the labour supply depends upon?
- What is Tripartism?
- What is labour market discrimination?
- What do you mean by minimum wages?

**Q2) What is labour market? Explain the features of labour market in developing countries? [20]**

**OR**

Explain in details the labour laws in India.

**Q3) What is exit policy? Explain measures for imparting flexibility in labour market in India. [20]**

**OR**

What is Globalisation? Discuss details the effects of Globalisation on labour market.

**Q4) Write short notes (Any four) [20]**

- Dual Labour market.
- Measures on Unemployment in India.
- Marginal productivity theory of wage.
- Relationship between inflation and wages.
- Problems of child labour in India.
- Recommendations of National commission.



SK -199

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न:

- अ) योग्य पर्याय निवडून विधाने पून्हा लिहा. [10]
- i) सीमांत भौतिक उत्पत्तीला उत्पादनाच्या मूल्याने गुणल्यास ..... हे प्राप्त होते.
- अ) एकूण भौतिक उत्पादकता मूल्य      ब) सीमांत भौतिक उत्पादकता मूल्य  
क) सरासरी भौतिक उत्पादकता मूल्य      ड) यापैकी कोणतेही नाही
- ii) श्रमाची मागणी ..... असते.
- अ) नियमीत मागणी      ब) प्रत्यक्ष मागणी  
क) व्युत्पन्न मागणी      ड) अनियमीत मागणी
- iii) एकूण लोकसंख्येशी श्रम बाजारात सहभागी होणाऱ्या श्रमशक्तीचे प्रमाण म्हणजे ..... होय.
- अ) श्रम सहभाजनाचा दर      ब) एकूण बेकारीचा दर  
क) पूर्ण रोजगारीचा दर      ड) कार्यकारी लोकसंख्या दर
- iv) ILO ची स्थापना ..... या वर्षी झाली.
- अ) 1991      ब) 1919  
क) 1992      ड) 1947
- v) राष्ट्रीय न्यायालय नेमण्याचा अधिकार ..... यांना आहेत.
- अ) राज्य सरकार      ब) संयुक्त राष्ट्र संघ  
क) अंतरराष्ट्रीय श्रम संघटना      ड) केंद्र सरकार



SK -199

[10]

ब) एका किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

- i) श्रम उत्पादक निर्देशांक कोणत्या सुत्राद्वार मोजला जाते?
- ii) श्रमपूरवठा कोणत्या घटकांवर अवलंबून असतो?
- iii) त्रिपक्षीय व्यवस्था म्हणजे काय?
- iv) श्रमबाजार विभेद म्हणजे काय?
- v) किमान वेतन म्हणजे काय?

प्र.2) श्रमबाजार म्हणजे काय विकसनशील देशांतील श्रमबाजाराची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

भारतातील श्रमविषयक कायदे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.3) निर्गमन निती म्हणजे काय भारतीय श्रम बाजारात लवचिकता/परीवर्तनशीलता आणण्यासाठी योजलेल्या संरक्षणत्मक उपाय योजना स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

जागतिकीकरण म्हणजे काय? जागतिकीकरणाचे श्रम बाजारावरील परिणाम यावर सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) द्विदल श्रम बाजार
- ब) भारतातील बेकारी दूर करण्याचे उपाययोजना
- क) वेतनाचा सीमांत उत्पादकता सिद्धांत
- ड) चलनवाढ आणि वेतन यांच्यातील संबंध
- इ) भारतातील बाल कामगारांच्या समस्या
- फ) राष्ट्रीय श्रम आयोगाच्या शिफारशी



**SS - 24**

**Total No. of Pages : 4**

<b>Seat No.</b>	
-----------------	--

**M.A. Economics (Semester III)**

**Examination, March - 2024**

**DSE -21 — Economics of Labour**

**Sub. Code : 91378/ 61686 / 71173**

**Day and Date : Saturday, 30/03/2024**

**Total Marks : 80**

**Time : 10.30 a.m. to 1.30 p.m.**

**Instructions : 1) All questions are compulsory.**

**2) All question carry equal marks.**

**Q.1) Objective Type Questions (Each Question carries two marks)**

**[20]**

**A. Objective Type questions.**

1) The original concept of human capital was invented by ..... in the 18th century.

- A) Adam Smith                      B) David Recardo  
C) John Maynard Keynes              D) None of these

2) The ..... shows the correlation between unemployment and inflation.

- A) Declining curve                      B) Phillips curve  
C) Lorenz curve                      D) None of these

3) In invisible unemployment, the marginal productivity of labor is.....

- A) Positive                      B) Negative  
C) zero                      D) None of these

4) Worker Provident Fund Scheme was started in ..... with a view to provide social security to workers in India.

- A) 1923                      B) 1948  
C) 1952                      D) 1972



**P.T.O.**

5) The second National Labor Commission was chaired by.....

- A) Shri Ravindra Verma                      B) Arvind Patgariya  
C) Manmohan Singh                         D) K.C. Niyogi

**B. Answer in one or two sentences** [10]

- 1) What is the labor market?
- 2) When was the concept of Phillips curve introduced?
- 3) What is minimum wage?
- 4) In which year was Atal Pension Yojana launched?
- 5) What is Social Security?

**Q.2) Explain in detail the problems of labour in India.** [20]

**OR**

**Explain the role of government in social security.**

**Q.3) State the characteristics of labor market.** [20]

**OR**

**Explain the recommendations of the Second National Labor Commission.**

**Q.4) Write short notes (Any four out of six Questions)** [20]

- 1) Types of labor markets
- 2) Determinants of Labor Demand
- 3) Types of unemployment
- 4) International Trade and Labor Market
- 5) Benefits of International Labor Standards
- 6) Characteristics of ideal wage search





ब) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (१०)

- १) श्रम बाजार म्हणजे काय ?
- २) फिलिप्स वक्राची संकल्पना केव्हा मांडली ?
- ३) न्यूनतम मजुरी म्हणजे काय ?
- ४) अटल पेन्शन योजना कोणत्या वर्षी सुरू करण्यात आली ?
- ५) सामाजिक सुरक्षितता म्हणजे काय ?

प्र.२) १) श्रम बाजाराची वैशिष्ट्ये सांगा. (२०)  
किंवा

दुसऱ्या राष्ट्रीय कामगार आयोगाच्या शिफारशी स्पष्ट करा.

प्र.३) १) भारतातील कामगारांच्या समस्यांचे तपशीलवार वर्णन करा. (२०)  
किंवा

सामाजिक सुरक्षितते मधील सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.४) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार ) (२०)

- १) श्रम बाजाराचे प्रकार
- २) श्रम मागणीचे निर्धारक घटक
- ३) बेरोजगारीचे प्रकार
- ४) अंतरराष्ट्रीय व्यापार आणि कामगार बाजार
- ५) आंतरराष्ट्रीय श्रम मानकांचे लाभ
- ६) आदर्श मजुरी शोधनाची वैशिष्ट्ये





**SK - 545**

**Total No. of Pages : 4**

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part-II) (Semester - III) (New) (NEP)**  
**Examination, November - 2023**  
**ECONOMICS**  
**Economics of Transport and Communication**  
**Sub. Code : 91380**

**Day and Date : Friday, 24 - 11 - 2023**  
**Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

**Total Marks : 80**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) All questions carry equal marks.

**Q1) Objective type Questions.**

**A) Choose correct answer from the given alternative. (2 marks each) [10]**

i) \_\_\_\_\_ is a faster means of communication.

- |              |             |
|--------------|-------------|
| a) Telephone | b) Facebook |
| c) Whats App | d) Radio    |

ii) \_\_\_\_\_ was the first airline to operate in India.

- |            |              |
|------------|--------------|
| a) Vistara | b) Spice Jet |
| c) Indigo  | d) Air India |

iii) The first bullet train started in India from \_\_\_\_\_

- |                        |                        |
|------------------------|------------------------|
| a) Rajasthan to Mumbai | b) Mumbai to Ahmedabad |
| c) Delhi to Mumbai     | d) Kerala to Mumbai    |

iv) Who started postal service in India?

- |                 |                  |
|-----------------|------------------|
| a) Robert Clive | b) Lord Ripen    |
| c) Arthur Levis | d) None of Above |

v) National Highway Act was passed in the year \_\_\_\_\_

- |         |         |
|---------|---------|
| a) 1956 | b) 1991 |
| c) 1995 | d) 2000 |

**P.T.O.**



SK - 545

- B) Answer in one or two sentence. (2 marks each) [10]
- What is Full form of BSNL?
  - Which are the two ways of water transport in India?
  - What is mean by BOT?
  - Give name of two public airline companies in India.
  - Who started Indian Railway?

Q2) Discuss the communication policy of India. [20]

OR

Elucidate the operational framework of passenger road transport system in India.

Q3) Discuss the rail transport policy of India. [20]

OR

Explain the modes of water transport and their advantages and disadvantages.

Q4) Write short notes on any four of the following [20]

- Role of media in economic development
- Inter-state importance of National Highways
- Railway tourism
- Growth of Air transport in India
- Merits and demerits of Internet
- Mass transport system





SK - 545

प्र.2) भारतातील दळणवळण धोरणाची चर्चा करा.

[20]

किंवा

भारतातील प्रवाशी रस्ते वाहतुकीची कार्यात्मक संरचना स्पष्ट करा.

प्र.3) भारतातील रेल्वे वाहतूक धोरणाची चर्चा करा.

[20]

किंवा

जल वाहतुकीची साधने आणि त्याचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) आर्थिक विकासातील माध्यमांचे महत्व
- ब) राष्ट्रीय महामार्गांचे आंतरराज्य वाहतुकीतील महत्व
- क) रेल्वे पर्यटन
- ड) भारतातील हवाई वाहतुकीचा विकास
- इ) इंटरनेट चे गुण दोष
- फ) समूह वाहतूक व्यवस्था





**SK-554**

Total No. of Pages : 8

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part- II) (Semester- III) (New) (NEP) Examination, November - 2023**

**ECONOMICS (Optional Paper - 2)**

**SEC - 3 : Basic of Share Market**

**Sub. Code : 91416**

**Day and Date : Sunday, 26 - 11 - 2023**

**Total Marks : 50**

**Time : 10.30 a.m. to 11.30 a.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) Each questions carries two marks.

- Q1)** Full form of SEBI \_\_\_\_\_.
- A) Small and Exchange Board of India
  - B) Steel and Exchange Board of India
  - C) Sheeping and Exchange Board of India
  - D) Securities and Exchange Board of India
- Q2)** \_\_\_\_\_ Long term loan transactions take place in the market.
- A) Money Market
  - B) Capital Market
  - C) Commodity Market
  - D) Hundi Market
- Q3)** \_\_\_\_\_ New stocks are bought and sold in the capital market.
- A) Secondary
  - B) Primary
  - C) Local
  - D) All of the above
- Q4)** Stock market was first established in India in \_\_\_\_\_.
- A) 1870
  - B) 1875
  - C) 1880
  - D) 1895
- Q5)** \_\_\_\_\_ It is the apex body that controls the functioning of the capital market.
- A) Reserve Bank of India
  - B) Bank of India
  - C) State Bank of India
  - D) SEBI

**P.T.O.**









SK-554

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.  
2) प्रत्येक प्रश्नाला दोन गुण आहेत.

प्र.1) सेबी (SEBI) चा फुल्ल फॉर्म काय?

- अ) स्मॉल अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया      ब) स्टील अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया  
क) शिफिंग अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया      ड) सेक्युरिटीज अँड एक्सचेंज बोर्ड ऑफ इंडिया

प्र.2) ..... बाजारात दीर्घकालीन कर्ज व्यवहार होतात.

- अ) नाणे बाजार      ब) भांडवल बाजार  
क) वस्तू बाजार      ड) हुंडी बाजार

प्र.3) ..... भांडवल बाजारात नवीन रोख्यांची खरेदी विक्री केली जाते.

- अ) दुय्यम      ब) प्राथमिक  
क) स्थानिक      ड) वरील सर्व

प्र.4) भारतात सर्वप्रथम ..... मध्ये रोखे बाजाराची स्थापना झाली.

- अ) 1870      ब) 1875  
क) 1880      ड) 1895

प्र.5) ..... ही भांडवल बाजाराच्या कार्यावर नियंत्रण ठेवणारी सर्वोच्च संस्था आहे.

- अ) रिझर्व बँक ऑफ इंडिया      ब) बँक ऑफ इंडिया  
क) स्टेट बँक ऑफ इंडिया      ड) सेबी

प्र.6) ..... ही संस्था भांडवल बाजारात बचतीला गतिशील बनविण्याचे कार्य करते.

- अ) मर्चंट बँक      ब) व्हेचर कॅपिटल कंपनी  
क) म्युचअल फंड      ड) वरील सर्व



SK-554

- प्र.7) नॅशनल सेक्युरिटीज डीपॉझिटी लिमिटेड (NSDL) ची ..... स्थापना करण्यात आली.  
अ) 1994 ब) 1996  
क) 1998 ड) 2000
- प्र.8) सेंट्रल डिपॉझिटी सर्विस लिमिटेड (CDSL) ची स्थापना ..... करण्यात आली.  
अ) 1994 ब) 1996  
क) 1999 ड) 2000
- प्र.9) नॅशनल सेक्युरिटीज डिपॉझिटी लिमिटेड ही संस्था ..... डिपॉझिटी संस्था म्हणून कार्य करते.  
अ) नॅशनल स्टॉक एक्सचेंज ब) बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज  
क) ओव्हर द काउंटर एक्सचेंज ऑफ इंडिया ड) यापैकी नाही
- प्र.10) सेंट्रल डिपॉझिटी सर्विस लिमिटेड ही संस्था ..... डिपॉझिटी संस्था म्हणून कार्य करते.  
अ) नॅशनल स्टॉक एक्सचेंज ब) बॉम्बे स्टॉक एक्सचेंज  
क) ओव्हर द काउंटर एक्सचेंज ऑफ इंडिया ड) यापैकी नाही
- प्र.11) ज्या मध्यस्थांच्या माध्यमातून रोखे खरेदी-विक्रीचे व्यवहार होतात त्यांना ..... म्हणतात.  
अ) प्रायमरी डीलर्स ब) डिपॉझिटी पार्टिसिपन्ट्स  
क) दलाल ड) कस्टोडियन
- प्र.12) प्रत्येक गुंतवणूकदाराला भांडवल बाजारात रोख्यांची खरेदी व विक्री करण्यासाठी ..... उघडावे लागते.  
अ) डिमॅट खाते ब) सहकारी बँकेचे खाते  
क) खाजगी बँकेचे खाते ड) विदेशी बँकेचे खाते
- प्र.13) I.P.O. चा फुल फॉर्म काय?  
अ) Initial Public Offering ब) Initial Private Offering  
क) Initial Post Offering ड) Initial Police Offering
- प्र.14) जेव्हा एखादी खाजगी कंपनी आपले भांडवल सार्वजनिकरित्या सर्व गुंतवणूकदारांसाठी खुले करते तेव्हा त्यास ..... असे म्हणतात.  
अ) इनिशियल पब्लिक ऑफरिंग (IPO) ब) इनिशियल प्रायव्हेट ऑफरिंग (IPO)  
क) इनिशियल पोस्ट ऑफरिंग (IPO) ड) इनिशियल पोलीस ऑफरिंग (IPO)



SK-554

प्र.15) आय.पी.ओ. ची ग्रेडिंग करण्याची पद्धत सन 2005 मध्ये ..... समितीने सुचवली.

- अ) राजा चेलया समिती                      ब) मल्होत्रा समिती  
क) राज समिती                                ड) एम. दामोदरन

प्र.16) ज्या कंपनीचे फंडामेंटल व व्यवसायिक परिस्थिती ही अत्यंत निकृष्ट दर्जाची असते अशा कंपनीला इनिशियल पब्लिक ऑफर करिता ..... दिली जाते.

- अ) ग्रेड 1                                        ब) ग्रेड 2  
क) ग्रेड 3                                        ड) ग्रेड 4

प्र.17) मुंबईमधील ज्या रस्त्यात रोख्यांच्या देवाणघेवाणीचा व्यवसाय सुरू झाला त्या रस्त्याला ..... म्हणून ओळखले जाते.

- अ) सेन्सेक्स स्ट्रीट                      ब) दलाल स्ट्रीट  
क) बाँम्बे स्ट्रीट                              ड) यापैकी नाही

प्र.18) ..... रोखे बाजाराला कायदेशीर मान्यता मिळाली.

- अ) 1957                                        ब) 1961  
क) 1969                                        ड) 1991

प्र.19) ..... मध्ये मुंबई रोखे बाजारचा सेन्सेक्स हा निर्देशांक सुरू करण्यात आला.

- अ) 1980                                        ब) 1986  
क) 1991                                        ड) 1994

प्र.20) 3 जानेवारी ..... रोजी बीएसई ट्रेनिंग इन्स्टिट्यूट (BSE Training Institute) ची स्थापना करण्यात आली.

- अ) 1980                                        ब) 1986  
क) 1987                                        ड) 1989



**M.A. – II<sup>nd</sup> Year**



**SEM – IV**

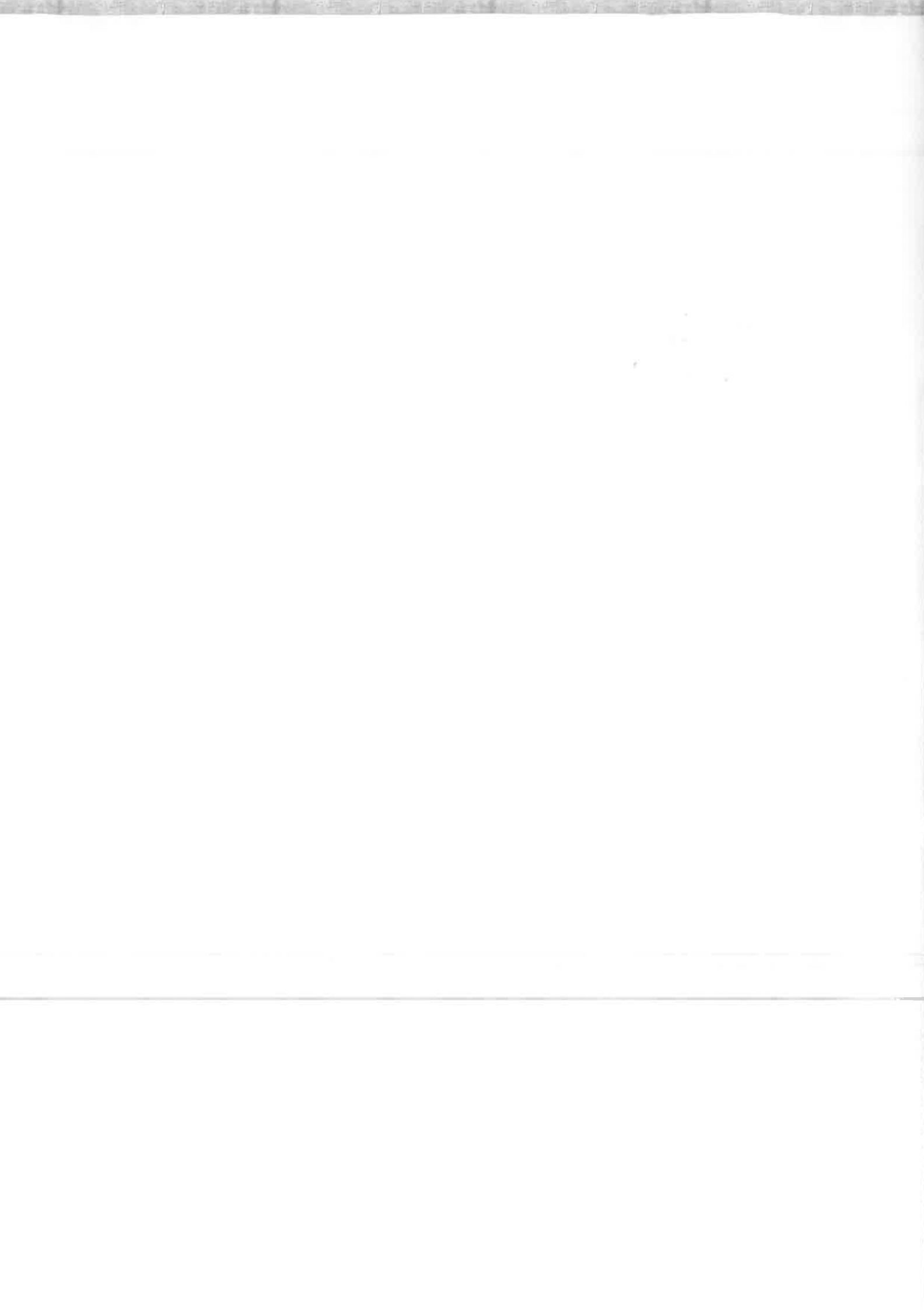
**Previous Year**

**Question Papers**

**“ECONOMICS”**

**Academic Year:**

**(2023-24)**





SK - 211

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester -IV) (CBCS) (New)**

**Examination, December - 2023**

**ECONOMICS (Paper-EC-8)**

**Economics of Growth & Development**

**Sub. Code : 72612/61696**

**Day and Date : Wednesday, 06 - 12 - 2023**

**Total Marks : 80**

**Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are Compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.

**Q1) Objective type questions. [20]**

**A) Choose the correct alternative from the given below. [10]**

i) Law of unlimited supply of labour is propounded by \_\_\_\_\_.

- |           |          |
|-----------|----------|
| a) Myrdal | b) Levis |
| c) Keynes | d) Smith |

ii) Economic development is \_\_\_\_\_ run process.

- |               |           |
|---------------|-----------|
| a) Short      | b) Long   |
| c) Very short | d) Medium |

iii) Concept of green development is related to \_\_\_\_\_.

- |                        |                           |
|------------------------|---------------------------|
| a) Percapita income    | b) National income growth |
| c) Economic inequality | d) Social welfare         |

iv) Human development is depend upon \_\_\_\_\_

- |             |                     |
|-------------|---------------------|
| a) Health   | b) Education        |
| c) Research | d) All of the above |

v) The Concept of Spread - effect introduced by \_\_\_\_\_

- |           |               |
|-----------|---------------|
| a) Myrdal | b) Rostow     |
| c) Levis  | d) Samulesons |

**P.T.O.**



SK - 211

B) Answer in one or two sentences (2 marks each)

[10]

- i) What is disembodied technical progress?
- ii) State the meaning of Fiscal policy.
- iii) What is meaning of labour intensive technique.
- iv) What do you mean by economic growth.
- v) State any two tools of Monetary policy.

Q2) Review the Indian plan model.

[20]

OR

Critical Examine the Harrod - Domar growth model.

Q3) Explain the ricardian theory of Economic development.

[20]

OR

Explain the role of Fiscal policy in developing countries.

Q4) Write short notes (any four)

[20]

- a) A. K. Model.
- b) Development gap.
- c) Inclusive growth.
- d) Capital intensive technique of production.
- e) The Hicks labour saving technical progress.
- f) Human development Index





SK - 211

प्र.2) भारतीय नियोजन प्रतिमानाचे मूल्यमापन करा.

[20]

किंवा

हरॉड-डोमर यांच्या आर्थिक वृद्धी प्रतिमानाचे टीकात्मक परीक्षण करा.

प्र.3) रिकार्डोचा आर्थिक विकासाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

[20]

किंवा

विकसनशील देशातील राजकोषीय धोरणांच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) ए. के. प्रतिमान
- ब) विकासातील अंतर/पोकळी
- क) सर्वसमावेशक वृद्धी
- ड) भांडवलप्रधान उत्पादन तंत्र
- इ) हिक्स यांची श्रमबचत तांत्रिक प्रगती
- फ) मानव विकास निर्देशांक



**SS-168**

Total No. of Pages : 04

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part-II) (Semester-IV)**

**Examination, March 2024.**

**ECONOMICS**

**Economics of Growth and Development**

**Sub. Code : 92266/72612/61696**

**Day and Date: Thursday, 28-03-2024**

**Total Marks: 80**

**Time: 02.30 p.m. to 05.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are compulsory.
  - 2) All questions carry equal marks.
  - 3) Figures to the right indicate full marks.

**Q.1) Choose the correct alternative from the given below. (10)**

- i) Economic development is in the form of .....  
A) qualitative  
B) institutional  
C) technical  
D) social
- ii) The two-sector economic development theory was introduced by .....  
A) Adam Smith  
B) Karl Marks  
C) Schumpeter  
D) Fei-Ranis
- iii) The Human Development index includes ..... the components.  
A) life expectancy  
B) education  
C) standard of living  
D) All of these
- iv) The Book Asian Drama is written by .....  
A) Karl Marks  
B) Gunnar Myrdal  
C) Adam Smith  
D) R. Rodan
- v) NITI Aayog was established on .....  
A) 1 January 2015  
B) 1 January 2016  
C) 1 February 2015  
D) 1 March 2016



**P.T.O.**

**B) Answer in one or two sentences. (10)**

- 1) State two features of underdeveloped countries.
- 2) What is Natural wage rate?
- 3) What is the backwash effect?
- 4) Two merits of labour intensive techniques.
- 5) Meaning of Monetary Policy.

**Q.2) Define fiscal policy and explain its tools and main features of fiscal policy. (20)**

**OR**

Explain the long run growth model of Solow.

**Q.3) Explain Gunnar Myrdal theory of development. (20)**

**OR**

Explain the components of economic development measurements and discuss the concept of development gap.

**Q.4) Write short notes. (Any four) (20)**

- 1) Labour intensive technique
- 2) Merits of decentralization
- 3) Economic indivisibility in Rodan theory
- 4) Economic growth
- 5) Human Development Index
- 6) Kuznets curve

**मराठी रुपांतर**

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.  
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

**Q.1A) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पुन्हा लिहा. (10)**

- i) आर्थिक विकास हा ..... स्वरूपाचा असतो.
- |             |               |
|-------------|---------------|
| A) गुणात्मक | B) संस्थात्मक |
| C) तांत्रिक | D) सामाजिक    |



- ii) द्विक्षेत्रीय आर्थिक विकास सिद्धांत यांनी मांडला.  
 A) अँडम स्मिथ  
 B) कार्ल मार्क्स  
 C) शंपीटर  
 D) फे-रेनिस
- iii) मानव विकास निर्देशांकामध्ये ..... चा समावेश होतो.  
 A) आयुर्मान  
 B) शिक्षण  
 C) जीवनमानाचा दर्जा  
 D) वरील सर्व पर्याय
- iv) एशियन ड्रामा हा ग्रंथ ..... यांनी लिहिला.  
 A) कार्ल मार्क्स  
 B) गुन्नार मिर्डाल  
 C) अँडम स्मिथ  
 D) रोडान
- v) नीती आयोगाची स्थापना ..... मध्ये करण्यात आली.  
 A) 1 जानेवारी 2015  
 B) 1 जानेवारी 2016  
 C) 1 फेब्रुवारी 2015  
 D) 1 मार्च 2016

B) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (10)

- 1) अविकसित देशाची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- 2) नैसर्गिक वेतन दर म्हणजे काय?
- 3) प्रतिसारक परिणाम म्हणजे काय?
- 4) श्रम प्रधान उत्पादन तंत्राचे दोन फायदे लिहा.
- 5) चलनविषयक धोरणाचा अर्थ सांगा.

Q. 2) राजकोषीय धोरणाचा अर्थ सांगून त्याची साधने व प्रमुख वैशिष्ट्ये विशद करा. (20)

किंवा

प्रा. सोलो यांचे दीर्घकालीन वृद्धि प्रतिमान स्पष्ट करा.



Q. 3) प्रा. गुन्नार मिर्डाल यांचा चक्रीय कार्यकारण सिद्धांत स्पष्ट करा.

(20)

किंवा

आर्थिक विकास मापनाचे विविध घटक सांगून विकासातील अंतर ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Q. 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

(20)

- 1) श्रमप्रधान उत्पादन तंत्र
- 2) विकेंद्रीकरणाचे फायदे
- 3) रोडान यांच्या सिद्धांतातील अविभाज्यता
- 4) आर्थिक वृद्धी
- 5) मानवी विकास निर्देशांक
- 6) कुझनेट वक्र







SS-169

- 5) The 97th Constitution Amendment Bill was passed on-----.
- A) 12 January 2012                      B) 14 August 2014  
C) 15 September 2015                  D) 19 September 2019

**(B) Answers in one or two sentence. [10]**

- 1) Who introduced the concept of co-operative democracy?
- 2) What is a special general meeting?
- 3) Since when the Maharashtra Co-operative Societies Act was implemented.
- 4) Who is known as the main promoter of co-operative industrial estates?
- 5) In how many years should the audit be done by the cooperative societies?

**Q2) Descriptive Type Questions [20]**

- 1) Explain the structure and functions of an International Cooperative Alliance

**OR**

- 2) State the Henry Fayol's General Principles of Management.

**Q3) Descriptive Type Questions [20]**

- 1) What is Human Resource? Explain the importance of Human Resource Development.

**OR**

- 2) Explain the Duties and Powers of the Auditor.

**Q4) Short Notes (Any four out of six) [20]**

- 1) Vaikunthbhai Mehta.
- 2) General Assembly.
- 3) Contribution of Dr. Vitthalrao Vikhe Patil's Cooperation.
- 4) Essential Qualities in Leadership.
- 5) 97th Constitutional Amendment.
- 6) Types of Audit.



SS-169

मराठी रूपांतर

Q1) बहुपर्यायी प्रश्न

- A) खालील प्रश्नाचे योग्य पर्याय निवडून विधाने पूर्ण करा. [10]
- 1) सहकार चळवळीचा उगम ----- या देशात झाला.
- A) भारत B) जर्मनी  
C) इंग्लंड D) जपान
- 2) वार्षिक सर्वसाधारण सभा महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम 1960च्या कलम ----- नुसार वर्षातून एकदा बोलावली जाते.
- A) 50 B) 75  
C) 101 D) 81
- 3) आशियातील पहिल्या सहकारी साखर कारखान्याची स्थापना ----- यांनी केली.
- A) विखे-पाटील B) वसंतदादा पाटील  
C) तात्यासाहेब कोरे D) यापैकी नाही
- 4) भारतातील पहिला सहकारी संस्था कायदा ----- साली संमत झाला.
- A) 1904 B) 1912  
C) 1919 D) 1960
- 5) 97व्या घटना दुरुस्तीचे विधेयक ----- रोजी मंजूर झाले.
- A) 12 जानेवारी 2012 B) 14 ऑगस्ट 2014  
C) 15 सप्टेंबर 2015 D) 19 सप्टेंबर 2019
- B) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तर द्या. [10]
- 1) सहकार लोकराज्याची संकल्पना कोणी मांडली.
- 2) विशेष सर्वसाधारण सभा म्हणजे काय?
- 3) महाराष्ट्र सहकारी संस्था कायद्याची अंमलबजावणी केंव्हापासून करण्यात आली.
- 4) सहकारी औद्योगिक वसाहतीचे मुख्य प्रवर्तक म्हणून कोणाला ओळखले जाते.
- 5) सहकारी संस्थांनी अंकेक्षण/लेखापरीक्षण किती वर्षातून करावे.



SS-169

Q2) दीर्घोत्तरी प्रश्न.

[20]

1) आंतरराष्ट्रीय सहकारी संघटनेचे संघटन आणि कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

2) हेन्नी फेओल यांची व्यवस्थापनाची सर्वसाधारण तत्त्वे सांगा.

Q3) दीर्घोत्तरी प्रश्न.

[20]

1) मानव संसाधन म्हणजे काय? मानव संसाधन विकासाचे महत्त्व सांगा.

किंवा

2) लेखापरीक्षकाची कर्तव्ये आणि अधिकार स्पष्ट करा.

Q4) टीपा लिहा. (सहा पैकी कोणतेही चार)

[20]

1) वैकुंठभाई मेहता.

2) सर्वसाधारण सभा.

3) डॉ. विठ्ठलराव विखे-पाटील यांचे सहकारातील योगदान.

4) नेतृत्वामधील आवश्यक गुण.

5) 97वी घटना दुरुस्ती.

6) लेखापरीक्षणाचे प्रकार.







प्र.2) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा हेक्शर - ओहलिन सिद्धांत स्पष्ट करा. (20)

किंवा

व्यापारशर्ती म्हणजे काय ? व्यापार शर्तीच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) प्रशुल्क म्हणजे काय ? प्रशुल्काचे प्रकार आणि परिणाम स्पष्ट करा. (20)

किंवा

व्यवहारतोल समायोजनाचा लवचिकता दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

प्र. 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) (20)

- अ) लंडर यांचा सिद्धांत
- ब) व्यापार आणि आर्थिक वृद्धी
- क) संरक्षित व्यापार धोरणाच्या समर्थनार्थ मुद्दे
- ड) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी



Seat No.	
-------------	--

**M.A. (Part II) (Semester — IV)**

**Examination, April - 2024**

**ECONOMICS**

**Indian Public Finance (New) (Paper No. EO22)**

**Sub. Code : 91379 / 71174/61687**

**Day and Date : Monday, 01/04/2024**

**Total Marks : 80**

**Time : 10.30 a.m. to 1.30 p.m.**

**Instructions : 1) All questions are compulsory.**

**2) Figures to the right indicate full marks.**

**3) Attempt all multiple-choice questions in the main answer book.**

**Q1) Objective type question:**

**[10]**

**A) Choose correct answer from the given alternatives (two marks each)**

1. The primary deficit is accurately calculated by.....

- a. Revenue deficit - interest payments
- b. Capital expenditure - revenue expenditure
- c. Fiscal deficit revenue deficit
- d. Fiscal deficit – interest payments

2. .... is a form of indirect tax.

- a. Income tax
- b. Wealth tax
- c. Corporation tax
- d. Sales tax

3. Finance Commission is a constitutional body related to .....article.

- a. Article 180
- b. Article 280
- c. Article 380
- d. Article 182





## मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.  
 2) बहुपर्यायी प्रश्नांची उत्तरे मूळ उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.  
 3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण सूचित करतात.

## प्र. 1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न.

अ) योग्य पर्याय निवडून खालील वाक्ये पुन्हा लिहा. (प्रत्येकी दोन गुण) (10)

- 1) ..... द्वारे प्राथमिक तूट अचूकपणे मोजली जाते.
  - a) महसुली तूट - व्याज देयके
  - b) भांडवली खर्च - महसुली खर्च
  - c) वित्तीय तूट - महसुली तूट
  - d) वित्तीय तूट - व्याज देयके
- 2) ..... हा अप्रत्यक्ष कराचा एक प्रकार आहे.
  - a) आयकर
  - b) संपत्ती कर
  - c) कॉर्पोरेशन टॅक्स
  - d) विक्री कर
- 3) वित्त आयोग हा राज्यघटनेच्या ..... या अनुच्छेदाशी संबंधित आहे.
  - a) कलम 180
  - b) कलम 280
  - c) कलम 380
  - d) कलम 182
- 4) भारतीय कर प्रणाली आहे. ....
  - a) अनुपातिक
  - b) पुरोगामी
  - c) प्रतिगामी
  - d) अवगामी
- 5) दीर्घकालीन सार्वजनिक कर्जाचा बोजा ..... पडतो.
  - a) सध्याची पिढी
  - b) मागील पिढी
  - c) भावी पिढी
  - d) यापैकी नाही

ब) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तर द्या.

(10)

1. कर महसूल म्हणजे काय ?
2. प्रतिगामी कर परिभाषित करा.
3. सार्वजनिक कर्ज व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
4. सार्वजनिक खर्चाची व्याख्या सांगा ?
5. उभा असमतोल परिभाषित करा



P.T.O.

प्रश्न 2) भारतातील कर महसुलातील कल स्पष्ट करा. (20)

किंवा

सार्वजनिक कर्ज म्हणजे काय? सार्वजनिक कर्ज व्यवस्थापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) स्थानिक वित्त म्हणजे काय? स्थानिक सरकारच्या खर्चाच्या विविध शिर्षकांचे स्पष्टीकरण करा. (20)

किंवा

वित्तीय असंतुलन म्हणजे काय? वित्तीय असंतुलनाची कारणे स्पष्ट करा

प्रश्न 4) टिपा लिहा: (कोणतेही 04) (20)

- अ) महसुलाचे स्रोत
- ब) भारतातील कर सुधारणा
- क) FRBM कायदा
- ड) 14 वा वित्त आयोग
- इ) भारतातील महसुली आणि भांडवली तुट
- फ) सार्वजनिक खर्च



Seat No	
------------	--

**M.A. (Part II) (Semester - IV) (CBCS)**

**Examination, April - 2024**

**ECONOMICS (NEP 2020)**

**ADVANCED BANKING EO-36**

**Sub. Code : 92271/72617/61701**

**Day and Date : Thursday, 04/04/2024**

**Total Marks :80**

**Time : 2.30 p.m. to 5.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All question are compulsory.
  - 2) Figure to the right indicate full marks.

**Q.1) Objective type Questions (10)**

**A) Choose correct answer from the given alternative. (2 marks each)**

- i) The full form of IFSC is .....

  - A. Indian Financial System Code
  - B. International Financial Servicing Code
  - C. International Financial Symmetrical Code
  - D. Indian Fast Servicing Code

- ii) Internet banking refers to .....

  - A. Operation of account through internet
  - B. Opening of account through ATM
  - C. Both (A) and (B)
  - D. None of these

- iii) What is meant by the term, 'cyber-crime'?

  - A. Any crime that uses computers.
  - B. The use of networks.
  - C. The theft of digital information.
  - D. Any crime that involves computers and networks.



iv) The Negotiable Instruments Act, 1881 is an Act to define and amend the law relating to .....

- A. Cheques
- B. Bills of exchange
- C. Promissory notes
- D. All of these

v) What are the responsibilities of a bank branch manager?

- A. Managing resources and staff
- B. Developing and attaining sales goals
- C. Growing the firm
- D. All these

**B) Answer in one or two sentences. (2 marks each) (10)**

- i) Define Liquidity Risk
- ii) What is ICT in banking?
- iii) What is IMPS in banking?
- iv) Why is Cyber Security important in banking?
- v) What are the responsibilities of a bank branch manager?

**Q.2) Explain the various types of risk in the banking sector. (20)**

**OR**

Explain the nature, scope and RBI guidelines of mobile banking.

**Q.3) Discuss the Cybercrime and the types of cyber crimes in the banking sector. (20)**

**OR**

Explain in detail the role of branch manager.

**Q.4) Write short notes on Any Four of the following. (20)**

- a) Importance of ICT in Banking
- b) Scope of Internet Banking Services
- c) Functions of ALCO
- d) Asset Liability Management
- e) Banking Ombudsman Policy 2006
- f) Structure and staff of the Branch office



## मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.  
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

## 1) वस्तुनिष्ठ प्रश्न

(10)

## अ) योग्य पर्याय निवडा (प्रत्येकी 2 गुण )

i) आयएफएससीचे (IFSC) पूर्ण रूप .....आहे.

अ) भारतीय वित्तीय प्रणाली कोड (Indian Financial System Code)

ब) आंतरराष्ट्रीय वित्तीय सर्व्हिसिंग कोड (International Financial Servicing Code)

क) आंतरराष्ट्रीय वित्तीय सममित कोड (International Financial Symmetrical Code)

ड) भारतीय वेगवान सर्व्हिसिंग कोड (Indian Fast Servicing Code)

ii) इंटरनेट बँकिंग ..... संदर्भित करते.

अ) इंटरनेटद्वारे खात्याचे कार्य / व्यवहार ब) एटीएमद्वारे खाते उघडणे

क) दोन्ही (अ) आणि (ब) ड) वरीलपैकी काहीही नाही

iii) 'सायबर गुन्हे' म्हणजे काय ?

अ) संगणकाचा वापर करून केलेला गुन्हा

ब) नेटवर्क चा वापर करून केलेला गुन्हा.

क) डिजिटल माहितीची चोरी करून केलेला गुन्हा.

ड) संगणक आणि नेटवर्क यांचा वापर करून केलेला कोणताही गुन्हा.

iv) निगोशिएबल इन्स्ट्रुमेंट्स ॲक्ट, 1881 हा कायदा .....ची व्याख्या आणि सुधारणा करणारा आहे.

अ) चेक

ब) विनिमय बिले

क) प्रॉमिसरी नोट्स

ड) दिलेले सर्व पर्याय



v) बँक शाखा व्यवस्थापकाची कोणती जबाबदारी आहे?

- अ) संसाधने आणि कर्मचारी यांचे व्यवस्थापन करणे
- ब) विक्री उद्दिष्टे विकसित करणे आणि साध्य करणे
- क) संस्था वाढविणे
- ड) दिलेले सर्व पर्याय

ब) एका किंवा दोन वाक्यात उत्तरे द्या. (प्रत्येकी 2 गुण )

(10)

- i) रोखता विषयक धोक्याची व्याख्या करा.
- ii) बँकिंगमध्ये माहिती व संपर्क तंत्रज्ञान म्हणजे काय ?
- iii) बँकिंगमध्ये आय.एम.पी.एस. म्हणजे काय ?
- iv) बँकिंगमध्ये सायबर सुरक्षा महत्त्वाची का आहे ?
- v) बँक शाखा व्यवस्थापकाच्या जबाबदाऱ्या काय आहेत ?

प्र.2) बँकिंग क्षेत्रातील जोखमीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

(20)

किंवा

मोबाईल बँकिंगचे स्वरूप, व्याप्ती आणि आर. बी.आय. मार्गदर्शक सूचना स्पष्ट करा.

प्र.3) बँकिंग क्षेत्रातील सायबर गुन्हे आणि सायबर गुन्हांचे प्रकार यावर चर्चा करा.

(20)

किंवा

शाखा व्यवस्थापकाची भूमिका तपशीलवार स्पष्ट करा.

प्र.4) टिपा लिहा (कोणत्याही चार )

(20)

- अ) बँकिंग मध्ये ICT चे महत्त्व
- ब) इंटरनेट बँकिंग सेवांची व्याप्ती
- क) ALCO संस्थेची कार्ये
- ड) मालमत्ता दायित्व व्यवस्थापन
- इ) बँकिंग लोकपाल धोरण 2006
- फ) शाखा कार्यालयाची रचना आणि कर्मचारी





SS-699

Seat  
No.

Total No. of Pages : 14

**March-April 2024 Examination**  
**M.A. (CBCS) NEP 2020 Part II Semester IV**  
**SEC-4 Consumer Rights and Protection**  
**Subject Code : 92263**

**Day and Date : Sunday, 05-05-2024**  
**Time : 10:30 am to 11:30 am**

**Total Marks : 50**

**Introduction :**

- 1) All Questions are compulsory
- 2) All Questions carries equal marks (each question is for 2 marks)
- 3) Select correct alternative to answer

1. What is the primary responsibilities of consumers in a market economy?
  - a) To prioritize their own interests over ethical considerations
  - b) To expect businesses to provide all necessary information without asking
  - c) To exercise their rights responsibly
  - d) To support unethical business practices
2. When was the Consumer Protection Act enacted in India?
  - a) 1962
  - b) 1978
  - c) 1986
  - d) 1992
3. Which of the following is NOT a consumer right according to consumer protection laws?
  - a) Right to safety
  - b) Right to choose
  - c) Right to monopoly
  - d) Right to be informed



SS-699

4. How can consumers protect themselves from identity theft and fraud?
  - a) Sharing personal information freely on social media
  - b) Ignoring suspicious emails and messages
  - c) Using the same password for all online accounts
  - d) Providing credit card information to unsecured websites
5. Which of the following example of consumer exploitation?
  - a) A company offering discounts to loyal customers
  - b) A business providing accurate information about its products
  - c) A manufacturer knowingly selling defective products without informing consumers
  - d) A retailer offering a refund policy for unsatisfied customers
6. Why is consumer protection important?
  - a) To limit consumer choices
  - b) To ensure fair competition among businesses
  - c) To restrict access to products and services
  - d) To safeguard consumers from unfair practices and harm
7. What is the primary goal of consumer protection laws?
  - a) To maximize profits for businesses
  - b) To protect businesses from legal liability
  - c) To promote transparency and honesty in business transactions
  - d) To minimize consumer rights and privileges



**SS-699**

8. How do consumer protection laws contribute to economic stability?
- a) By favouring monopolies and oligopolies
  - b) By promoting price discrimination
  - c) By fostering trust and reliability in the marketplace
  - d) By limiting consumer access to information
9. What is the role of government in consumer protection?
- a) To prioritize business interests over consumer rights
  - b) To enforce regulations that benefit only certain industries
  - c) To create and enforce laws that protect consumers from exploitation and harm
  - d) To limit consumer access to legal remedies
10. What was the purpose of the Consumer Protection Act 1986?
- a) To promote unfair trade practices
  - b) To regulate businesses without consumer involvement
  - c) To provide better legal protection for consumers
  - d) To prioritize the interests of businesses over consumers
11. The Consumer Protection Act 2019 introduced which of the following new regulatory bodies in India?
- a) Central Consumer Protection Council (CCPC)
  - b) Consumer Disputes Redressal Commission (CDRC)
  - c) National Anti-Profiteering Authority (NAA)
  - d) Central Consumer Protection Authority (CCPA)



12. Why is it important for consumers to be conscious of their environmental impact?
- a) To encourage wasteful consumption habits
  - b) To minimize their carbon footprint and conserve resources
  - c) To promote unsustainable practices
  - d) To prioritize convenience over environmental concerns
13. What is the role of the Consumer Disputes Redressal Commission established under the Consumer Protection Act in India?
- a) To Favor businesses over consumers
  - b) To enforce penalties on consumers
  - c) To resolve disputes between consumers and businesses
  - d) To restrict consumer access to legal remedies
14. What does consumer awareness primarily focus on?
- a) Promoting unethical business practices
  - b) Educating consumers about their rights and responsibilities
  - c) Limiting consumer choices
  - d) Encouraging impulse buying
15. Which of the following is the highest consumer court in India?
- a) National Consumer Disputes Redressal Commission (NCDRC)
  - b) State Consumer Disputes Redressal Commission (SCDRRC)
  - c) District Consumer Disputes Redressal Forum (DCDRF)
  - d) Supreme Court of India



**SS-699**

16. Which of the following is a key element of consumer awareness?
- a) Ignoring product labels
  - b) Being unaware of consumer rights
  - c) Making impulsive purchasing decisions
  - d) Understanding product quality and safety
17. Which of the following types of cases can be filed in the District Consumer Disputes Redressal Forum (DCDRF)?
- a) Cases involving a compensation claim of less than 1 crore
  - b) Cases involving a compensation claim of more than 1 crore
  - c) Cases involving criminal offenses
  - d) Cases involving land disputes
18. What is price gouging?
- a) Selling essential goods or services at unreasonably high prices during emergencies or disasters
  - b) Setting prices based on supply and demand fluctuations
  - c) Offering discounts to attract more customers
  - d) Providing special offers to regular customers
19. Which act governs the functioning of consumer courts in India?
- a) Indian Penal Code
  - b) Code of Criminal Procedure
  - c) Consumer Protection Act
  - d) Indian Contract Act



SS-699

20. How can consumers contribute to a sustainable economy?
- a) By promoting wasteful consumption habits.
  - b) By advocating for excessive packaging
  - c) By choosing environmentally-friendly products and services
  - d) By disregarding product labels and certifications
21. What is a "bait and switch" tactic?
- a) Offering a product or service at a low price to attract customers, then pressuring them to buy a more expensive item
  - b) Offering genuine discounts to customers
  - c) Providing accurate information about products
  - d) Honouring advertised prices without any hidden charges
22. Which of the following is NOT a form of consumer exploitation?
- a) Deceptive advertising
  - b) Selling counterfeit goods
  - c) Charging hidden fees
  - d) Providing excellent customer service
23. How many members, including the President, constitute the National Consumer Disputes Redressal Commission (NCDRC)?
- |      |       |
|------|-------|
| a) 5 | b) 7  |
| c) 9 | d) 11 |



९. ग्राहक संरक्षणात सरकारची भूमिका काय आहे?

- अ) ग्राहक हक्कांपेक्षा व्यावसायिक हितांना प्राधान्य देणे
- ब) काही विशिष्ट उद्योगांना लाभ देणारे नियम लागू करणे
- क) ग्राहकांचे शोषण आणि हानीपासून संरक्षण करणारे कायदे तयार करणे आणि त्यांची अंमलबजावणी करणे
- ड) कायदेशीर उपायांसाठी ग्राहकांचा प्रवेश मर्यादित करणे

१०. ग्राहक संरक्षण कायदा १९८६ चा उद्देश काय होता?

- अ) अनुचित व्यापार पद्धतींना प्रोत्साहन देणे
- ब) ग्राहकांच्या सहभागाशिवाय व्यवसायांचे नियमन करणे
- क) ग्राहकांना चांगले कायदेशीर संरक्षण प्रदान करणे
- ड) ग्राहकांपेक्षा व्यवसायाच्या हिताला प्राधान्य देणे

११. ग्राहक संरक्षण कायदा २०१९ ने खालीलपैकी कोणती नवीन नियामक संस्था भारतात आणली?

- अ) केंद्रीय ग्राहक संरक्षण परिषद (CCPC)
- ब) ग्राहक विवाद निवारण आयोग (CDRC)
- क) राष्ट्रीय नफेखोरी विरोधी प्राधिकरण (N)
- ड) केंद्रीय ग्राहक संरक्षण प्राधिकरण (CCP)

१२. ग्राहकांनी त्यांच्या पर्यावरणीय प्रभावाबद्दल जागरूक असणे का महत्त्वाचे आहे?

- अ) फालतू उपभोगाच्या सवयींना प्रोत्साहन देणे
- ब) त्यांचे कार्बन फुटप्रिंट कमी करणे आणि संसाधनांचे संरक्षण करणे
- क) टिकाऊ नसलेल्या पद्धतींना प्रोत्साहन देणे
- ड) पर्यावरणीय समस्यांपेक्षा सोयींना प्राधान्य देणे



SS-699

५. ग्राहकांच्या शोषणाचे खालीलपैकी कोणते उदाहरण आहे ?

- अ) निष्ठावान ग्राहकांना सूट देणारी कंपनी
- ब) उत्पादनांची अचूक माहिती देणारा व्यवसाय
- क) उत्पादक ग्राहकांना माहिती न देता जाणूनबुजून सदोष उत्पादने विकतो
- ड) असमाधानी ग्राहकांसाठी रिफंड पॉलिसी ऑफर करणारा किरकोळ विक्रेता

६. ग्राहक संरक्षण महत्वाचे का आहे ?

- अ) ग्राहकांच्या निवडी मर्यादित करण्यासाठी
- ब) व्यवसायांमध्ये निष्पक्ष स्पर्धा सुनिश्चित करण्यासाठी
- क) उत्पादने आणि सेवांवर प्रवेश प्रतिबंधित करण्यासाठी
- ड) ग्राहकांना अनुचित पद्धती आणि हानीपासून वाचवण्यासाठी

७. ग्राहक संरक्षण कायद्यांचे प्राथमिक उद्दिष्ट काय आहे ?

- अ) व्यवसायांसाठी जास्तीत जास्त नफा मिळवणे
- ब) व्यवसायांना कायदेशीर दायित्वापासून संरक्षण करण्यासाठी
- क) व्यावसायिक व्यवहारांमध्ये पारदर्शकता आणि प्रामाणिकपणाला प्रोत्साहन देणे
- ड) ग्राहक हक्क आणि विशेषाधिकार कमी करणे

८. ग्राहक संरक्षण कायदे आर्थिक स्थिरतेसाठी कसे योगदान देतात ?

- अ) मक्तेदारी आणि अल्पाधिकाराचे समर्थन करून
- ब) किमतीतील भेदभावाला प्रोत्साहन देऊन
- क) बाजारपेठेत विश्वास आणि विश्वासाहता वाढवून
- ड) माहितीवर ग्राहकांचा प्रवेश मर्यादित करून



SS-699

## मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत

१. बाजार अर्थव्यवस्थेत ग्राहकांच्या प्राथमिक जबाबदाऱ्या काय आहेत ?

अ) नैतिक विचारांपेक्षा स्वतःच्या हितांना प्राधान्य देणे

ब) व्यवसायांनी न विचारता सर्व आवश्यक माहिती प्रदान करण्याची अपेक्षा करणे

क) ग्राहकांनी त्यांचे अधिकार जबाबदारीने वापरणे

ड) अनैतिक व्यवसाय पद्धतींना पाठिंबा देणे

२. भारतात ग्राहक संरक्षण कायदा कधी लागू करण्यात आला ?

अ) १९६२

ब) १९७८

क) १९८६

ड) १९९२

३. ग्राहक संरक्षण कायदानुसार खालीलपैकी कोणता ग्राहक हक्क नाही ?

अ) सुरक्षिततेचा अधिकार

ब) निवडण्याचा अधिकार

क) मत्केदारीचा अधिकार

ड) माहिती मिळण्याचा अधिकार

४. ग्राहक चोरी आणि फसवणुकीपासून स्वतःचे संरक्षण कसे करू शकतात ?

अ) वैयक्तिक माहिती सोशल मीडियावर मुक्तपणे शेअर करणे

ब) संशयास्पद ईमेल आणि संदेशांकडे दुर्लक्ष करणे

क) सर्व ऑनलाइन खात्यांसाठी समान पासवर्ड वापरणे

ड) असुरक्षित वेबसाइट्सना क्रेडिट कार्ड माहिती प्रदान करणे



**SS-699**

24. 5. Which of the following is NOT a provision under the Consumer Protection Act 2019?
- a) E-commerce regulations
  - b) Mandatory consumer education programs for businesses
  - c) Mediation as an alternative dispute resolution mechanism.
  - d) Establishment of Consumer Disputes Redressal Commissions at the district, state, and national levels
25. How does data exploitation affect consumers?
- a) It provides consumers with personalized recommendations based on their preferences.
  - b) It increases the risk of identity theft and privacy breaches.
  - c) It ensures fair competition in the marketplace.
  - d) It helps businesses improve their products and services.

◆◆◆



SS-699

१३. भारतात ग्राहक संरक्षण कायद्यांतर्गत स्थापन करण्यात आलेल्या ग्राहक विवाद निवारण आयोगाची भूमिका काय आहे?

- अ) ग्राहकांपेक्षा व्यवसायांना पसंती देणे
- ब) ग्राहकांवर दंडाची अंमलबजावणी करणे
- क) ग्राहक आणि व्यवसाय यांच्यातील विवाद सोडवणे
- ड) कायदेशीर उपायांसाठी ग्राहकांच्या प्रवेशास प्रतिबंध करणे

१४. ग्राहक जागरूकता प्रामुख्याने कशावर लक्ष केंद्रित करते?

- अ) अनैतिक व्यवसाय पद्धतींना प्रोत्साहन देणे
- ब) ग्राहकांना त्यांचे हक्क आणि जबाबदाऱ्यांबद्दल शिक्षित करणे
- क) ग्राहकांच्या निवडी मर्यादित करणे
- ड) अनावश्यक खरेदीला प्रोत्साहन देणे

१५. खालीलपैकी कोणते भारतातील सर्वोच्च ग्राहक न्यायालय आहे?

- अ) राष्ट्रीय ग्राहक विवाद निवारण आयोग (NCDRC)
- ब) राज्य ग्राहक विवाद निवारण आयोग (SCDRC)
- क) जिल्हा ग्राहक विवाद निवारण मंच (DCDRF)
- ड) भारताचे सर्वोच्च न्यायालय

१६. खालीलपैकी कोणता ग्राहक जागरूकतेचा मुख्य घटक आहे?

- ~~अ) उत्पादन लेबलसकडे दुर्लक्ष करणे~~
- ब) ग्राहक हक्कांबाबत अनभिज्ञ असणे
- क) अनावश्यक खरेदीचे निर्णय घेणे
- ड) उत्पादनाची गुणवत्ता आणि सुरक्षितता समजून घेणे



SS-699

१७. खालीलपैकी कोणत्या प्रकारची प्रकरणे जिल्हा ग्राहक विवाद निवारण मंच (DCDRF) मध्ये दाखल केली जाऊ शकतात ?

- अ) १ कोटीपेक्षा कमी नुकसानभरपाईचा दावा असलेली प्रकरणे
- ब) १ कोटीहून अधिक नुकसानभरपाईचा दावा असलेली प्रकरणे
- क) फौजदारी गुन्ह्यांचा समावेश असलेली प्रकरणे
- ड) जमिनीच्या वादाशी संबंधित प्रकरणे

१८. किंमत वाढणे म्हणजे काय ?

- अ) आणीबाणीच्या काळात अवास्तव उच्च किमतीत आवश्यक वस्तू किंवा सेवा विकणे किंवा आपत्ती
- ब) मागणी आणि पुरवठा चढउतारांवर आधारित किंमती निश्चित करणे
- क) अधिक ग्राहकांना आकर्षित करण्यासाठी सवलत देणे
- ड) नियमित ग्राहकांना विशेष ऑफर प्रदान करणे

१९. भारतातील ग्राहक न्यायालयांचे कामकाज कोणत्या कायद्यानुसार चालते ?

- अ) भारतीय दंड संहिता
- ब) फौजदारी प्रक्रिया संहिता
- क) ग्राहक संरक्षण कायदा
- ड) भारतीय करार कायदा

२०. ग्राहक शाश्वत अर्थव्यवस्थेसाठी कसे योगदान देऊ शकतात ?

- अ) फालतू उपभोगाच्या सवयींना प्रोत्साहन देऊन
- ब) अत्याधिक पॅकेजिंगची विकली करून
- क) पर्यावरणास अनुकूल उत्पादने आणि सेवा निवडून
- ड) उत्पादन लेबले आणि प्रमाणपत्रांकडे दुर्लक्ष करून



SS-699

२१. आमिष आणि स्विच युक्ती म्हणजे काय?

- अ) ग्राहकांना आकर्षित करण्यासाठी कमी किमतीत उत्पादन किंवा सेवा ऑफर करणे, नंतर अधिक महाग वस्तू खरेदी करण्यासाठी दबाव आणणे
- ब) ग्राहकांना खऱ्या सवलती देणे
- क) उत्पादनांबद्दल अचूक माहिती प्रदान करणे
- ड) कोणत्याही छुप्या शुल्काशिवाय जाहिरात केलेल्या किमतींचा सन्मान करणे

२२. खालीलपैकी कोणता प्रकार ग्राहकांच्या शोषणाचा प्रकार नाही?

- अ) फसव्या जाहिराती
- ब) बनावट वस्तूंची विक्री करणे
- क) छुपे शुल्क आकारणे
- ड) उत्कृष्ट ग्राहक सेवा प्रदान करणे

२३. राष्ट्रपतींसह किती सदस्य राष्ट्रीय ग्राहक विवाद निवारण आयोग (NCDRC) स्थापन करतात?

- अ) ५
- ब) ७
- क) ९
- ड) ११

२४. ग्राहक संरक्षण कायदा २०१९ अंतर्गत खालीलपैकी कोणती तरतूद नाही?

- अ) ई-कॉमर्स नियम
- ब) व्यवसायांसाठी अनिवार्य ग्राहक शिक्षण कार्यक्रम
- क) विवाद निराकरणाची पर्यायी यंत्रणा म्हणून मध्यस्थी
- ड) जिल्हा, राज्य आणि राष्ट्रीय स्तरावर ग्राहक विवाद निवारण आयोगाची स्थापना



SS-699

२५. डेटा शोषणाचा ग्राहकांवर कसा परिणाम होतो ?

- अ) हे ग्राहकांना त्यांच्या प्राधान्यांच्या आधारावर वैयक्तिकृत शिफारसी प्रदान करते.
- ब) यामुळे ओळख चोरी आणि गोपनीयतेचा भंग होण्याचा धोका वाढतो.
- क) हे बाजारपेठेत निष्पक्ष स्पर्धा सुनिश्चित करते.
- ड) हे व्यवसायांना त्यांची उत्पादने आणि सेवा सुधारण्यास मदत करते.

◆◆◆



SK - 210

Total No. of Pages : 4

Seat No.	
----------	--

**M.A. (Part - II) (Semester -IV) (CBCS) (New)  
Examination, December - 2023**

**ECONOMICS (Paper-EC-7)**

**International Economics**

**Sub. Code : 72611/61695**

**Day and Date : Tuesday, 05 - 12 - 2023**

**Total Marks : 80**

**Time : 02.30 p.m. to 05.30 p.m.**

- Instructions :**
- 1) All questions are Compulsory.
  - 2) Figures to the right indicate full marks.
  - 3) Draw neat diagram wherever necessary.

**Q1) A) Multiple Choice Questions**

**[10]**

- i) IMF started his working on \_\_\_\_\_
  - a) 1 March 1947
  - b) 1 January 1947
  - c) 1 April 1945
  - d) 1 April 1947
- ii) From the following which is not the assumption of opportunity cost theory of international trade?
  - a) Perfect competition in factor and commodity market
  - b) Supply of factors of production is not constant
  - c) Full employment in factor market
  - d) Price of commodity is equal to its marginal cost
- iii) The concept of Net Barter Terms of Trade was explained by \_\_\_\_\_
  - a) Dorrance
  - b) Jacob Viner
  - c) Taussing
  - d) Haberler
- iv) In the book keeping sense balance of payments is always \_\_\_\_\_
  - a) Balanced
  - b) Imbalanced
  - c) a) and b)
  - d) None of these
- v) Comparative cost advantage theory of trade is propounded by \_\_\_\_\_
  - a) Adam Smith
  - b) David Ricardo
  - c) Heckscher-Ohlin
  - d) J. S. Mill

**P.T.O.**



SK - 210

[10]

B) Write answer in one or two sentences.

- i) Give the definition of modern theory of trade.
- ii) Who was propounded the reciprocal demand theory of trade?
- iii) Give the definition of offer curve.
- iv) What is tariff?
- v) Give full form of SAARC.

**Q2)** What is balance of payment? Discuss the causes of disequilibrium in balance of payments and its remedial measures. [20]

OR

Explain theory of reciprocal demand of international trade.

**Q3)** Evaluate Ricardo's theory of international trade. [20]

OR

What is tariff? Explain types and impacts of tariff?

**Q4)** Write Short Notes (Any Four) [20]

- a) Free trade: merits and demerits
- b) Absolute cost advantage theory
- c) Foreign Trade Multiplier
- d) Net Barter Terms of Trade
- e) Types of Economic Integration
- f) Leontief paradox



SK - 210

मराठी रूपांतर

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक.
  - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) अ) बहुपर्यायी प्रश्न.

[10]

- i) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीने ..... रोजी कार्यास सुरूवात केली.  
अ) 1 मार्च 1947                      ब) 1 जानेवारी 1947  
क) 1 एप्रिल 1945                      ड) 1 एप्रिल 1947
- ii) खालीलपैकी कोणते गृहित आंतरराष्ट्रीय व्यापाराच्या संधी खर्च सिद्धांताचे नाही?  
अ) घटक आणि वस्तू बाजारात पूर्ण स्पर्धा असते  
ब) उत्पादन घटकांचा पुरवठा स्थिर नसतो.  
क) घटक बाजारात पूर्ण स्पर्धा असते  
ड) वस्तूची किंमतीच्या सिमांत खर्चाबरोबर असते.
- iii) निव्वळ वस्तू विनिमय व्यापारशर्ती ही संकल्पना ..... यांनी स्पष्ट केली.  
अ) डोरेन्स                              ब) जेकॉब वायनर  
क) टॉसिंग                              ड) हॅबरलर
- iv) लेखांकनाच्या दृष्टिने व्यवहारशेष नेहमी ..... असतो.  
अ) संतुलित                              ब) असंतुलित  
क) अ) आणि ब)                      ड) यापैकी नाही
- v) व्यापाराचा तौलनिक खर्च लाभ सिद्धांत ..... यांनी मांडला.  
अ) अँडम स्मिथ                      ब) डेव्हिड रिकार्डो  
क) हेक्शचर - ओहलिन              ड) जे. एस. मिल

ब) एक किंवा दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

[10]

- i) आधुनिक व्यापार सिद्धांताची व्याख्या सांगा.
- ii) व्यापाराचा अन्योन्य मागणीचा सिद्धांत कोणी मांडला?
- iii) देयता वक्राची व्याख्या सांगा.
- iv) प्रशुल्क म्हणजे काय?
- v) सार्कचे पूर्ण रूप सांगा.



SK - 210

प्र.2) व्यापारतोल म्हणजे काय? व्यापारतोलातील असंतुलनाची कारणे आणि त्यावरील उपायांची चर्चा करा. [20]

किंवा

आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा अन्योन्य मागणीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.3) रिकार्डोच्या आंतरराष्ट्रीय व्यापार सिद्धांताचे मूल्यमापन करा. [20]

किंवा

प्रशुल्क म्हणजे काय? प्रशुल्काचे प्रकार आणि परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) टीपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) मुक्त व्यापार - गुण दोष
- ब) निरपेक्ष खर्च लाभ सिद्धांत
- क) विदेशी व्यापार गुणक
- ड) निव्वळ वस्तू विनिमय व्यापारशर्ती
- इ) आर्थिक एकीकरणाचे प्रकार
- फ) लिओन्टिफचा विरोधाभास

